

HOOFSTUK 3

LEIERSKAP EN GROEPSDINAMIEK GESIEN VANUIT DIE SOSIALE WETENSAPPE

3.1 Inleiding

Die beweging rondom Jesus het 'n unieke groepsdinamiek gehad. Hierdie groepsdinamiek is bepaal deur die leier, Jesus, se oproep tot navolging. Wanneer hierdie oproep van Jesus verstaan is en tot aksie gelei het, het dit 'n sekere dinamiek in die beweging rondom Hom tot gevolg gehad. Jesus as leier se oproep het gesag en outoriteit gehad. Hierdie gesag en outoriteit was gesetel in die gesag en outoriteit van God (Matt 28:18)⁶⁹, gesag wat ook aan die dissipels gegee is om te dien in die koninkryk van God (Mark 3:15,⁷⁰ Luk 9:1⁷¹).

In die beweging rondom Jesus, soos ook met groepe vandag, was daar drie sake aanwesig wat in mekaar ingewef is, te wete struktuur, leierskap en mag/otoriteit. Op die oog af wil dit voorkom of daar nie struktuur in die beweging rondom Jesus nie.⁷² Nie een van die twaalf dissipels was bo 'n ander gestel nie en geen "toelatingsvereistes" het gegeld om deel van die beweging rondom Jesus te word nie. Wat wel gevra was om deel van die beweging rondom Jesus te word was om die patriargale familiestruktuur van daardie tyd te versak en deel van 'n nuwe "familie" (*fictive kinship*) te word. Tog kan daar egter geargumenteer word dat die beweging rondom Jesus tog struktuur gehad het bloot op grond van die feit dat hierdie groep 'n leier gehad het in die persoon van Jesus. Die leier het die struktuur en orde gebring in die beweging rondom Jesus. Wat mag/otoriteit betref is dit duidelik dat Jesus se dissipels gehoor gegee het aan wat Hy hulle geleer het, al het hulle dit nie altyd verstaan

⁶⁹ "Jesus kom toe nader en sê vir hulle: 'Aan My is alle mag gegee in die hemel en op die aarde'" (NAV).

⁷⁰ "Hulle het ook die mag ontvang om bese geeste uit te drywe" (NAV).

⁷¹ "Jesus het die twaalf bymekaargeroep en aan hulle mag en gesag gegee om alle bese geeste uit te dryf en siektes te genees" (NAV).

⁷² Petrus, Johannes en Jakobus figureer baie sterk in die Jesusverhaal. Dit moet egter nie gesien word as 'n rangorde onder die dissipels nie. Hulle dien as verteenwoordigers van die dissipels (die sg *primus inter pares*). Kyk ook weer die tipiese Markaanse konstrakte in § 2.4.1.

nie. Ook die skare het ervaar dat Jesus met gesag leer en was verbaas oor die wonderwerke wat Hy gedoen het (vgl Mark 1:27). Mag/otoriteit was deel van Jesus se leierskap (vgl Matt 28:18; Mark 3:15; Luk 9:1).

Hierdie drie sake, struktuur, leierskap en mag/otoriteit, het 'n belangrike rol gespeel in die ontwikkeling van die kerk vanaf Jesus tot vandag. Ons vind dit in Paulus se gemeentes, in die deuteropauliniese geskrifte, in die Pastorale briewe, die vroeë kerk en ook in die kerk vandag. Hoe hierdie drie sake neerslag gevind het in die Pauliniese-, deuteropauliniese, die Pastorale briewe en vroeë kerk sal in Hoofstuk 5 aandag ontvang.

Alvorens daar gekyk word na hoe struktuur, leierskap en mag/otoriteit in die Nuwe Testament en vroeë kerk gefunksioneer het, sal dit die moeite loon om eers ondersoek in te stel na hoe hierdie drie fasette vanuit die sosiale wetenskappe beskryf word. Omdat die beweging rondom Jesus en die gemeentes van die vroeë kerk uit mense bestaan het, en die kerklike struktuur vandag steeds uit mense bestaan, kan die beskrywing van strukture, leierskap en mag/otoriteit vanuit die sosiale wetenskappe van waarde wees vir die verstaan van die funksionering van groepe in die Nuwe Testament en vroeë kerk. Dit kan ook help om iets te verstaan van die funksionering van groepe vandag, waarvan die kerk ook een is (kyk Malina 2002:3).

Institusionalisering en de-institusionalisering is 'n proses wat voortdurend in die kerk plaasvind. Anders gesê: daar word voortdurend aan die verstaan van byvoorbeeld die amp struktuur gegee, en soos nuwe gedagtes oor die amp ontwikkel en omstandighede verander (de-institusionalisering) vra dit herbesinning. Institusionalisering vind dan weer plaas. Dit sal in hierdie studie aangetoon word dat Jesus se oproep tot dissipelskap die norm behoort te wees vir hierdie institusionalisering en de-institusionalisering.

3.2 Die vorming van kleingroepe

Die vorming van kleingroepe vind plaas wanneer 'n versameling van mense bymekaar kom vir een of ander doel (Elliott 1993:110-121). In terme van die verstaan van kleingroepe wys Malina (1995:96) op 'n fundamentele vooronderstelling van die historiese, wetenskaplike en kritiese bestudering van die Bybel. Hierdie voorveronderstelling stel dat wanneer iets werklik bestaan,

dan kon dit moontlik bestaan.⁷³ Hiermee bedoel Malina dat veralgemenings oor kleingroepe wat ontstaan vanuit empiriese kruiskulturele modelle moontlik van toepassing gemaak kan word op die vorming van groepe in die verlede. Malina (1995:96) verwoord dit soos volg: “Thus generalizations about small groups deriving from empiric, cross-culturally validated contemporary models could possibly apply to group formation in the past.”

Die afleiding kan dus gemaak word dat die motiewe vir groeppvorming vandag nie veel verskil van dié in die verlede nie. Die behoefte van mense wat byvoorbeeld oor ‘n bepaalde saak dieselfde dink en voel en daarom die behoefte het om in groepsverband bymekaar te kom was in die verlede, net soos vandag, ‘n realiteit. Wanneer dit kom by groeppvorming in die Nuwe Testament moet daar egter gewaak word teen ‘n anakronistiese lees van die teks. Moderne sosiale verskynsels moet nie ingelees word in groepe wat bestaan het in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld nie. Die eerste-eeuse Mediterreense samelewing het radikaal verskil van dié van vandag.

Ten spyte van hierdie versigtigheid wat aan die dag gelê behoort te word, oordeel Malina (1995:97) dat drie sake aangetoon kan word wat gemeenskaplik is aan kleingroepe in die Bybelse tyd en vandag.

Eerstens ontstaan kleingroepe omdat een persoon die behoefte vir verandering raaksien en ander hierdie siening met die persoon deel. Dit lei tot die behoefte om hierdie verandering te implementeer wat dan lei tot die ontstaan van ‘n groep om hierdie verandering tot uitvoer te bring.

In die tweede plek is daar in die aanloop tot die ontstaan van groepe vyf voorspelbare fases. Hierdie vyf fases noem Malina (1995:97, 103-106; 2002:12-14) *forming*, *storming*, *norming*, *performing* en *adjourning*⁷⁴. Hierdie vyf fases van groeppvorming sal in §3.2.2 bespreek word.

Gemeenskaplik aan alle groeppvorming is, in die derde plek, die strewe of behoefte van mense om sosiale satisfaksie/tevredenheid te kry. Individue se vermoë om hierdie satisfaksie/tevredenheid te verkry in ‘n sekere situasie is die motief agter die verandering. Daar is dus ‘n interaksie tussen die lede wat die

⁷³ Malina (1995:96) baseer hierdie argument op die bekende skolastiese bromiede *Ab esse ad posse valet illatio*.

⁷⁴ Hierdie vyf fases is reeds deur B W Tuckmann geïdentifiseer in ‘n artikel wat in 1965 gepubliseer is in die *Psychological Bulletin* onder die titel “*Developmental sequence in small groups*”.

groep vorm. Malina (1995:97) verwoord hierdie interaksie soos volg: “Small groups form to support and advance intrapersonal, interpersonal, intragroup or extragroup change or a combination of these.”

Te midde van Malina se drie veralgemenings wat gemeenskaplik aan die ontstaan van groepe vandag en in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld is, is dit tog nodig om enkele opmerkings te maak oor die uniekheid van groepe in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld. In die eerste plek moet onthou word dat die eerste-eeuse Mediterreense persoonlikheid radikaal van vandag verskil het (Van Eck 1995:175-179). Persone wat deel was van die kultuur van die eerste-eeuse Mediterreense wêreld was groepsgebonde (diadies). Hierdie mense definieer hulleself in terme van die groep waarvan hulle deel is, en hulle selfbewussyn is ingebed in dié van die groep. Psigologies was mense altyd deel van 'n groep. “I” always connotes some ‘we’ inclusive of the ‘we’” (Malina & Neyrey 1991:74). Die verantwoordelikhede van die individu was altyd gerig tot die groep waaraan so 'n persoon behoort het. Wat aanvaarbaar of nie aanvaarbaar was nie is dan ook deur die groep bepaal, en nie deur die individu nie. Die eerste-eeuse Mediterreense wêreld het dus nie iets soos ‘n “individu” geken nie (Van Eck 1995:177).

Nou gekoppel aan eerste-eeuse Mediterreense persoonlikheid was die konsep van eer en skande. Die konsep van eer en skande het 'n uiters prominente plek ingeneem in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld. Die groep waaraan iemand behoort het, het bepaal wat van iemand verwag is (rolverwagting). Wanneer 'n persoon nie opgetree het soos van hom of haar verwag nie, het daardie persoon oor homself, en oor die groep waaraan behoort word (bv die familie) skande gebring. Om die eer van die familie (of groep) te herstel, is so 'n persoon van die familie afgesny om so die familie se eer wat aangetas is, te herstel.

Eer kon op twee wyses bekom word. In die eerste plek was eer toegeken (*ascribed honor*), en in die tweede plek kon eer verkry word (*acquired honor*).⁷⁵ 'n Voorbeeld van toegekende is geboorte in 'n welgestelde of aristokratiese familie gebore. Hierdie eer is bekom op 'n passiewe wyse omdat dit iets is wat in iemand se guns geval het sonder enige inset van sy kant af. Verkreë eer,

⁷⁵ In hierdie verband verkies Crook (2008) die begrippe *attributed* en *distributed honor*. Kyk § 2.4.3.3.

daarenteen, is bekom wanneer een persoon bo 'n ander uitgestyg het en sosiaal erken is. Om eer te bekom moes 'n aktiewe poging aangewend word deur 'n persoon (Malina 1981:27-29, Malina & Neyrey 1991:28, Van Eck 1995:165-168). Kollektiewe eer het ook bestaan. Wanneer die hoof van 'n familie skande oor homself gebring het, het hierdie skande ook oor die hele familie gekom. Die leier van 'n groep waarvan mense vrywillig deel geword het, was dus verantwoordelik vir die eer van die groep. Die beweging rondom Jesus kan as so beweging geklassifiseer word waar lidmaatskap vrywillig was en waar die leier verantwoordelik was vir die eer van die res van die groep.

Iemand kon dus as gevolg van skande wat veroorsaak is van 'n groep afgesny word. Dit het beteken dat hierdie persoon geen identiteit meer gehad het nie aangesien 'n individu se identiteit geleë was in die groep waarvan hy deel was. Skande kan dus ook gesien word as 'n maatreël wat lede van die groep gedwing tot eenheid en samehorigheid. Eer en skande was dus bepalend vir die sosiale welwees van 'n groep en het identiteit verseker.

Ten slotte kan daar verwys word na die familie as dominante instelling van die eerste-eeuse Mediterreense wêreld. Volgens Malina (1986:152; 2001b:16-19) kan daar tussen vier basiese instellings of strukture in enige samelewing onderskei word.⁷⁶ Menslike waardes word in hierdie instellings gerealiseer. Hierdie is familie (*kinship*), ekonomie, politiek en godsdiens. Die familiële instelling (*kinship*) is waar mense veilig en geborge voel en word in stand gehou deur toewyding (*commitment*) van die familielede. Ekonomie gaan daarvoor om mense te voorsien van lewensmiddele en word in stand gehou deur die onderlinge ruil van items en dienste. Politiek is 'n kollektiewe aksie en word in stand gehou deur mag en die vorm 'n vertikale (mags)struktuur in die samelewing. Godsdiens handel oor die orde van die mens se bestaan. In die beoefening van godsdiens vind die mens die rede vir sy bestaan. Godsdiens verskaf aan die mense die model (wyse) waarvolgens daar gelewe moet word, naamlik gehoorsaam aan God. So vind mense rede vir bestaan.

Van die bogenoemde vier instellings was, in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld, die familiële instelling (*kinship*) die dominante. Die familie waaraan iemand behoort het was die belangrikste eienskap wat

⁷⁶ Die relasie tussen hierdie vier instellings is dat al vier sosiale sisteme is wat 'n betekenisvolle en sosiale wyse van lewe moontlik maak (Malina 2001:18).

identiteit bepaal het (Malina 1986:152; 1989:131; Hanson & Oakman 1998:7; Taylor 2002:577). Malina (1989:131; beklemtoning in die oorspronklike) beskryf die dominante waarde wat die familie in die Mediterreense wêreld gespeel het soos volg:

In ... the ... Mediterranean world ... the centrally located institution maintaining societal existence is kinship and its sets of interlocking rules. This results in the central value of *familism*. The family or kinship group is central in societal organization; it is the primary focus of personal loyalty and it holds supreme sway over individual life.

(Malina 1989:131)

Afgesien van bogenoemde verskille tussen die kultuurwêreld van die eerste eeu en vandag, moet, wat kleingroepontwikkeling betref, ook 'n onderskeid getref word tussen die Jesusbeweging en vroeë Christengroepe. Die dinamiek in die ontstaan van hierdie groepe is verskillend. Die beweging rondom Jesus het ontstaan op grond van Jesus se missie, naamlik die verkondiging van die koninkryk van God. Jesus het volgelinge gehad en Hy en sy volgelinge het direkte kontak met mekaar gehad. Vroeë Christengroepe het ontstaan as gevolg van 'n gemeenskaplike verstaan van die Jesus-saak. Daar was tussen die lede van hierdie groep en Jesus nie direkte kontak nie omdat hierdie groepe ontstaan het na en op grond van die Paasgebeure. Hulle het die Jesusaak geïnterpreteer en hulle groepe op hierdie interpretasie gebou. Namate daar verskeie interpretasies van die Jesus-saak ontstaan het, het verdere groepe ontstaan, elkeen gebou op 'n eie interpretasie van die Jesus-saak.

Met verwysing na die beweging rondom Jesus en vroeë Christengroepe identifiseer Malina (1995:98) 'n verwarring wat hy 'n temporele verwarring noem. Hiermee bedoel hy dat die verskillende tye en kontekste waarin die Jesusbeweging en vroeë Christengroepe ontstaan het nie altyd in ag geneem word nie. Elke verteller van die Jesusverhaal het sy verhaal so gestruktureer dat hy vanuit sy eie bepaalde omstandighede vir mense in 'n bepaalde omstandighede 'n boodskap wou bring (kyk weer tekstuele-, kontekstuele- en referensiële wêreld in § 2.1) Die evangelies se Jesusverhale is dus reeds 'n interpretasie van die Jesusgebeure. Die tyd, konteks en omstandighede waarbinne hierdie vertellings plaasgevind het, het dus 'n invloed op die boodskap en aanbieding van die vertellings. Daar moet dus gewaak word om

die vroeë Christengroepe se interpretasie van die Jesusgebeure te verhef tot werklike gebeure. Malina (1995:98) verwoord hierdie spanning tussen die Jesusbeweging en vroeë Christengroepe soos volg: “In other words, the Gospel story of the early Jesus movement group mirrors a period before the foundation of early Christian groups, yet that story was set down in various forms after the foundation of those Christian groups.”

Vroeë Christengroepe was goed georganiseer en die belange van die groep was vir elke lid van die groep belangrik. Hierdie georganiseerdheid en belangrikheid van die groep se doelwitte begrond Malina (1995:99) in sy teorie dat kleingroepe ontstaan as gevolg van een persoon wat die behoefte aan verandering raaksien. Die persoon wat die behoefte aan hierdie veranderinge raaksien moet dit deel met die ander lede van die groep. Die groepslede sal hierdie voorstelle tot verandering vergelyk met die huidige situasie. Wanneer mense die behoefte aan die verandering deel, sal hulle deel word van die groep en hierdie verandering aan ander bekendmaak of verkondig.

Hierdie proses van identifisering en behoefte aan verandering kan as ‘n vooraf fase in groeppvorming gesien word en sal later saam met Malina se vyf fases bespreek word in § 3.2.2. Ross en Staines (1972:18-40) identifiseer ook ‘n vooraf fase van groeppvorming wat hulle *aware, share, compare, declare* noem.

3.2.1 Toestande in groeppvorming

Malina (1995:99-103) identifiseer vier faktore wat teenwoordig moet wees vir kleingroeppvorming: 1) toestande moet gunstig wees vir verandering; 2) ‘n visie van ‘n nuwe situasie moet bestaan; 3) die hoop moet bestaan om die nuwe situasie suksesvol te implementeer; en 4) die verandering moet geskied binne die sosiale sisteem van die groep en die probleme wat daar in die sosiale sisteem mag wees oplos. Volgens Malina (1995:100) is hierdie vier faktore teenwoordig in die vorming van die beweging rondom Jesus en vroeë Christengroepe.⁷⁷ Hierdie vier faktore word vervolgens kortliks bespreek.

⁷⁷ In Hoofstuk 4 (kyk § 4.3) sal die hierdie vier faktore deur Malina geïdentifiseer bespreek word wanneer die bevindinge van groepsdinamiek, soos gesien vanuit die sosiale wetenskappe, van toepassing gemaak word op die beweging rondom Jesus.

3.2.1.1 Gunstige toestande vir verandering

'n Groep vorm wanneer toestande in die omgewing of in die gedrag van persone met invloed onbevredigend is of die geleentheid tot verandering bied. Die vorming van enige groep is volgens Malina (1995:100) altyd gegrond in die strewe van 'n persoon om iets te verander wanneer die omstandighede daarvoor gunstig is. Hy verwoord dit soos volg: "The formation of any group is always rooted in some person's desire for change perceived as feasible due to presence of conditions favourable for change" (Malina 1995:100).

3.2.1.2 Die visie van 'n nuwe situasie

Wanneer 'n potensiële leier van 'n groep die behoefte aan verandering geïdentifiseer het is dit nie genoeg om verandering te weeg te bring nie. Die potensiële groepleier moet ook 'n visie hê hoe om hierdie verandering van stapel te stuur. Dit beteken dat die potensiële leier hierdie nuwe visie moet kommunikeer aan potensiële groeplede. Die visie moet op so 'n wyse aan potensiële groeplede gekommunikeer word dat die bedoeling van die leier verstaan word en daar met die nuwe visie geassosieer kan word. Die sukses van 'n nuwe beweging lê dus nie net opgesluit in die visie opsigself nie, maar ook en veral in die leier se kommunikasie daarvan aan die potensiële groeplede. Wanneer hierdie visie, al is dit inherent baie goed, verkeerd geformuleer of gekommunikeer word aan die res van die groep sal dit geen waarde hê en nie realiseer nie. Die leier van die groep moet die vermoë hê om die potensiële groeplede te oorrede dat die verandering nodig is, en dat die voorgestelde visie die beste oplossing of alternatief is vir die huidige situasie.

3.2.1.3 Hoop op die realisering van 'n nuwe situasie

Mense sal vrywillig by 'n groep aansluit wanneer hulle oortuig is dat hulle bevrediging sal kry om deel van die groep te wees. Wanneer 'n nuwe visie die potensiaal inhou om potensiële groeplede se omstandighede te verbeter dien dit as sterk motivering om deel van die nuwe groep te word. Dit bring hoop dat 'n hagglike situasie waarin persone hulle bevind moontlik kan verander.

Die organiseerder(s) van 'n groep moet vertrouwe hê in die doel waarvoor die groep gestig word. Hulle moet oortuig wees dat hulle die beoogde verandering kan laat realiseer. Indien die organiseerders van die nuwe groep

geen vertroue in hulle doelwit het nie sal daar onder die lede van die groep nie samehorigheid wees nie. Dit is dus die leier(s) van die groep se verantwoordelikheid om vertroue onder die groepslede te bou en in stand te hou. Ook moet daar aan groepslede die ruimte gegee word om hulle eie oortuigings in te bou in dié van die groep. Op hierdie wyse assosieer groepslede met die groep en word samehorigheid bevorder om die beoogde doel van die groep te bereik.

Die samehorigheid in die groep moet verder nie net bestaan tussen groepslede onderling nie, maar ook tussen die groepslede en die leier(s) van die groep. Indien hierdie samehorigheid nie bestaan nie word 'n gaping geskep tussen die leier(s) en die res van die groep. Dit kan twee resultate tot gevolg hê. Eerstens kan die saak waarvoor hierdie groep staan, of te wel die doel tot verandering (visie), tot niet gaan en die groep ophou om te bestaan. Tweedens kan die beheer van die groep deur leier(s) outoritêr word. In so 'n geval sal die leier(s) van die groep die doel of visie wat gestel is nastreef sonder om die groep met hulle saam te neem. 'n Gaping tussen die groepsleier(s) en –lede kan dus 'n bedreiging inhou vir die sinvolle funksionering van die groep. Die behoefte aan verandering wat deur die potensiële leier van die groep geïdentifiseer is, en op grond waarvan die lede van die groep deel van die groep geword het, is dan nie meer iets wat deur die groep gedeel word nie. Die visie van die leier(s) moet die visie van die groep as geheel wees.

3.2.1.4 Kulturele konteks

'n Faktor wat bydra tot die vorming van groepe is persone se omstandighede in die gemeenskap waarin hulle hulle bevind. Omstandighede motiveer mense om groepe te vorm. Volgens Malina (1995:101) moet daar aan persone in die samelewing die geleentheid gebied word om groepe te vorm omdat daar veral in komplekse gemeenskappe die behoefte bestaan om aan 'n groep te behoort. In komplekse gemeenskappe, waarin groepe 'n algemene verskynsel is, is die behoefte om aan 'n groep te behoort, die grootste. "...interest in creating and joining a group tended to be greatest if the environs were stimulating, that is, if people lived in a complex society where groups were common and valued" (Malina 1995:101). In samelewings waar die omstandighede vir groeppvorming

nie gunstig is nie, is daar, volgens Malina (1995:102), gewoonlik konflik teenwoordig.

The significant issues here include: frequent contact among potential members; similarity among members; personal preference for working with others rather than for working alone; more benefits available to members than otherwise existing legal requirements for the creation of groups (e.g. the Roman *societas*); and the way of life in a given place supportive of group activity. Conflict would occur in those societies where such circumstances did not exist.

(Malina 1995:101-102)

Uit wat hierbo gesê is kan die gevolgtrekking gemaak word dat mense hulleself na gelang van hulle omstandighede in groepe organiseer. Binne hierdie groepe kan groepslede se oortuigings wat ingebed is in die visie van die groep, met mekaar gedeel word sonder dat dit vir hulle 'n bedreiging inhou.

Wanneer die toestande vir groeppvorming, soos deur Malina geïdentifiseer, nie meer deel is van die groep nie, en wanneer die gaping tussen groepslede onderling en tussen groepslede en die leier(s) van die groep (soos genoem in § 3.2.1.3) te groot word, bestaan die gevaar dat daar konflik in die groep kan ontstaan en dat hierdie groep heel moontlik sal opbreek en die vorming van twee of meer nuwe groepe tot gevolg sal hê. Hierdie groepe sal elk vorm na gelang van nuwe belange en veranderings wat geïdentifiseer is. Elkeen van hierdie groepe sal ook 'n nuwe visie hê. Alhoewel daar verskeie sake is wat nog deur hierdie groepe met mekaar gedeel sal word sal die fokus eerder op die verskille val. Konflik tussen hierdie groepe sal as gevolg van bogenoemde redes 'n realiteit word.

Die identiteit van elke lid van die groep is ingewef in sy kulturele omstandighede. Verskillende omstandighede en kulture het die ontstaan van verskillende groepe tot gevolg. Malina (1995:102) noem hierdie verskynsel *cultural preparedness*. Wanneer groepleiers nie hulle doelwitte vir die groep duidelik formuleer nie en die doelwitte nie bereikbaar en redelik is nie, is so 'n groep nie kultureel gereed (*cultural prepared*) vir verandering nie. Lede van die groep sal dan duidelike, redelike en bereikbare doelwitte in ander groepe gaan soek. Wanneer die doel van die groep egter duidelik is en verstaan en aanvaar word deur die lede van die groep, sal toegewydheid tot groepsaktiwiteite

daardeur gewaarborg word. Die doelwitte van die groep moet egter inpas in die kultuurwaardes van die groep.⁷⁸

Die verskillende omstandighede betrokke in die vorming van groepe kan nie los gesien word van die verskillende fases in groeppvorming soos wat Malina (1995:103-106; 2002:12-13) identifiseer nie. Dit is daarom nodig om aandag te gee aan die verskillende fases van groeppvorming alvorens daar oorgegaan kan word na hoe hierdie omstandighede en fases van groeppvorming van toepassing gemaak kan word op die beweging rondom Jesus en ander groeperinge en bewegings van sy tyd.

Samevattend kan gesê word dat groepe vorm wanneer 'n persoon(e) nie tevrede is met sy huidige situasie nie, genoeg sosiale aansien het om die huidige onaanvaarbare situasie te definieer, die visie het van 'n suksesvolle alternatief, die vermoë het om hierdie visie suksesvol en verstaanbaar aan die groepslede te kommunikeer, vir die potensiële groepslede die hoop op sukses te gee, en leef in 'n kultuur (omstandighede) waarin mense gereed is vir die vorming van groepe en gereed en bereid is om 'n spesifieke rol binne die groep te speel.

3.2.2 Fases in groeppvorming

Na die ontstaan van 'n kleingroep is dit noodsaaklik dat die groep sal ontwikkel, en wel op so 'n wyse dat groeplede gemaklik is met die ontwikkeling wat plaasvind. Hierbo is reeds na verwys dat groepe ontstaan as gevolg van die feit dat iemand, gewoonlik die potensiële groepleier(s), die behoefte aan verandering raaksien. Wanneer die groep egter nie tred hou met die ontwikkeling wat plaasvind nie sal die groep nie sy doel, dit is, om van waarde vir die groeplede te wees en 'n verskil in die samelewing te maak, bereik nie.

Indien 'n groep nie ontwikkel na sy ontstaan nie is die groep se visie gewoonlik uitgedien nog voordat dit werklik gevorm is. Groepe moet dus ontwikkel en dinamies wees in hulle bestaan. 'n Groep kan nie 'n statiese entiteit wees nie.

⁷⁸ Hierdie saak sal ook in Hoofstuk 4 (kyk § 4.3.1; 4.4.5) breedvoerig bespreek word om te bepaal hoe hierdie faset van groeppvorming verskillende groepe en bewegings in die tyd van Jesus tot gevolg gehad het.

Malina (1995:103-106; 2002:12-13) identifiseer vyf fases in die ontwikkeling van groepe. Hierdie vyf fases noem hy *forming*, *storming*, *norming*, *performing* en *adjourning*.

'n Groep ontstaan wanneer iemand, gewoonlik die potensiële leier van die groep, iets in die gemeenskap raaksien wat nodig het om te verander. Dit kan myns insiens die vooraf fase van groeppvorming genoem word. Die vyf fases wat Malina noem volg dan op hierdie aanvanklike, of te wel, vooraf fase in die vorming van 'n groep. Die rede waarom dit as 'n fase van groeppvorming beskou kan word is omdat daar reeds iets van die identiteit van die voorgestelde groep aanwesig is in die identifisering van dit wat moet verander. Die feit dat verandering moet plaasvind impliseer dat die voorstellers van hierdie verandering nie meer tevrede is met die huidige stand van sake nie. Die huidige situasie is onaanvaarbaar en daar is 'n beter alternatief geïdentifiseer. Die visie wat geformuleer is na aanleiding van die verandering wat moet plaasvind is ingebed in die behoefte aan dit wat moet verander. Die visie sal iets van die identiteit van die groep openbaar. Aangesien hierdie visie van die groep reeds ingebed is in die behoefte van verandering, beteken dit indirek dat iets van die identiteit van die groep weerspieël word in die feit dat iets moet verander en ook in wat dit is wat moet verander.

Daar word nou aandag gegee aan die vyf fases van groeppvorming wat deur Malina geïdentifiseer is.

3.2.2.1 *Forming* (Vorming van 'n groep)

Hierdie is die fase waarin die groep saamgestel word. In hierdie fase toon mense versigtige gedrag (*cautious behaviour*). Die rede hiervoor is dat die groep uit mense met verskillende tipes persoonlikhede bestaan, byvoorbeeld taak georiënteerdes en sosiaal-georiënteerdes. Elke lid van die groep evalueer of die nuwe groep sy of haar persoonlike behoeftes gaan aanspreek. Toegewydheid (*commitment*) in die groep is in hierdie fase nog baie laag aangesien daar nog 'n groot mate van onsekerheid bestaan. Hierdie onsekerheid is daarin geleë dat die mense in die groep mekaar nog nie ken nie en in 'n groot mate mekaar nog nie vertrou nie, al deel hulle dieselfde behoefte aan verandering. Nog 'n rede vir die lae toegewydheid is dat lede mekaar nog moet uitken in terme van wie taak- en wie sosiaal-georiënteerd is.

In die nuwe groep is 'n struktuur nodig. Struktuur gaan in 'n groot mate gesag toeken aan verskillende lede van die groep. Die behoefte aan strukturering gee dan ook aanleiding tot die volgende fase in die vorming van hierdie groep, te wete *storming*.

3.2.2.2 Storming (Strukturering in die groep)

In die fase van *storming* streef die groeplede na posisies in die groep. Die struktuur van die groep is besig om vorm aan te neem en daar is reeds 'n institutionaliseringsproses te bespeur. Die verhouding tussen groepslede raak meer gemaklik wat tot gevolg het dat emosies vryer uitgedruk word as in die *forming* fase. Sodra emosies vryer uitgedruk word is dit onafwendbaar dat konflik in hierdie fase deel van die groep se dinamiek word. 'n Faktor wat tot die konflik bydrae is juis die strewe na sekere posisies in die groep.

Lede van die groep sal op een of ander wyse ander lede van die groep wat sekere posisies nastreef op een of ander manier moet oortuig dat hulle meer geskik is om sekere posisies in die groep te vul. Die konflik word groter wanneer twee of meer lede van die groep na dieselfde posisie streef wat deur net een lid van die groep gevul kan word.

Omdat die hoofdoel van die groep die behoefte is om hulle visie te laat realiseer gebeur dit dan ook in hierdie fase dat die verskillende tipes persoonlikhede van die verskillende groeplede duidelik in hierdie fase na vore kom. In elkeen se strewe na 'n plek binne die struktuur van die groep lewer elke tipe persoonlikheid 'n bydrae tot die sukses daarvan. Lede van die groep wat vasberade is om die doel van die groep te laat realiseer en daarvan oortuig is dat die doel van die groep redelik en bereikbaar is, asook diegene in die groep wat oortuig daarvan is dat hulle persoonlik iets kan baat in die realisering van die groep se doelwit, sal hulle oortuigings toon in hulle strewe na 'n posisie binne die struktuur van die groep.

'n Groeplid wat net soos die ander daarvan oortuig is dat die doel van die groep bereikbaar is en 'n verskil gaan maak, maar 'n tipe persoonlikheid het wat die leiding aan ander oorlaat en self eerder volg, sal dit ook duidelik laat blyk in hierdie fase van *storming*. Hierdie fase kan dus ook gesien word as die fase waar die lede van die groep mekaar leer ken en weet wat om van mekaar te kan verwag.

In hierdie fase, volgens Malina (1995:104), word toegewydheid in die doel van die groep groter as vroeër wat daartoe lei dat werkverrigting in die groep verhoog.

Die konflik wat in die groep ontstaan het moet egter opgelos word, wat lei tot die volgende fase, naamlik *norming*.

3.2.2.3 Norming (Binding tussen lede van die groep)

Die kenmerk van hierdie fase is dat die konflik wat in die groep bestaan opgelos word. Groeplede besef dat die konflik in die groep tweespalt veroorsaak en dat konflik die bereiking van die doel van die groep in die wiele kan ry. Groeplede besef ook dat almal nie noodwendig met mekaar hoef saam te stem nie en dat daar ruimte moet wees vir verskillende sienings. Malina (2002:12-13) verwoord hierdie aspek van hierdie fase soos volg: “Everyone in the group shares ideas about how to improve the group’s performance. Norming involves group members in the attempt to resolve earlier conflicts, often by negotiating clearer guidelines for group behaviour.”

In die eerste twee van die vyf fases van groeppvorming het die groep mekaar leer ken in terme van elkeen se persoonlikheid. Hulle is nie meer so versigtig vir mekaar nie en vertrou mekaar meer. Die strewe na posisies binne die groep het ook bygedra tot hierdie vertroue. In die derde fase (*norming*) word die band tussen die lede van die groep sterker, en so ook die eenheid van die groep opsigself.

Die band tussen groeplede is veral sterk wanneer die groep se doel sosiale aktiwiteite soos byvoorbeeld godsdiens behels. “In social activity groups such as Christian fictive kin groups ... it is a phase of cohesion. Group members begin to feel more positive about their membership in their particular group.” (Malina 1995:104).

3.2.2.4 Performing (Uitvoering)

Om te bly voortbestaan kan die groep nie staties bly nie en moet die doel wat die groep vir hulle daargestel het tot uitvoering gebring word. Dit gebeur in die *performing* fase. Die oplossing vir die probleem wat vroeër geïdentifiseer is ontvang in hierdie fase aandag. Hierdie kan myns insiens dus ook die fase van die werklike verandering genoem word.

Die produktiwiteit van die groep verhoog in hierdie fase omdat die groep nou saamwerk om hulle doelwit te bereik. Hierdie fase bepaal dus ook die sukses van die groep. In hierdie fase word dit duidelik of die visie wat die groepleier gestel het, en die doel wat die groep op grond daarvan geformuleer het, bereikbaar is en of die groep werklik verstaan het waarom die verandering nodig was.

Wanneer hierdie fase afgehandel is, is die taak van die groep afgehandel. Dit loop uit op die volgende fase waar die groep ontbind (*adjourning*).

3.2.2.5 *Adjourning* (Ontbinding)

In hierdie fase is die doel wat deur die groep gestel is, bereik. Groeplede begin nou wegbeweeg van die oorspronklike doel wat gestel is, en begin ook wegbeweeg van mekaar. Hulle begin hulleself in hierdie fase van mekaar losmaak ter voorbereiding van die ontbinding van die groep wat gaan volg. Alle aktiwiteite van die groeplede in hierdie fase reflekteer hulle pogings om die naderende einde van die groep te kan hanteer. In hierdie fase sal die persoonlikheid van elke lid sterk na vore kom omdat elkeen op sy eie manier hierdie ontbinding sal hanteer.

Myns insiens is daar in hierdie fase ook 'n onsekerheid onder die groeplede. Die groep het tot nou toe aan elke lid 'n geborgenheid en identiteit gegee. Hierdie geborgenheid en identiteit kan uiteraard nie meer gevind word in 'n groep wat nie meer bestaan nie. Vir sommige van die groeplede kan dit dus persoonlike onsekerheid en spanning veroorsaak omdat dit wat aan hulle geborgenheid, sekerheid en identiteit gegee het, nie meer bestaan nie.

Nadat hierdie fase afgehandel is kan daar 'n nuwe fase begin wat Malina nie noem in sy beskrywing van die fases van groeppvorming nie. Hierdie fase is dat die groep weer kan vorm. Die doel wat die vorige groep gehad het is bereik, en op grond daarvan het 'n nuwe doel uitgekristalliseer. Hierdie nuwe doel het die gevolg dat 'n nuwe groep dit sal nastreef. In die proses van die hervorming van die groep sal al die lede van die vorige groep nie noodwendig inskakel nie omdat almal van die vorige groep nie noodwendig die nuwe visie deel nie. Dit wat vroeër die vooraf fase van groeppvorming genoem is, kan dus weer hier plaasvind.

Die sukses van die vorming van 'n nuwe groep, nadat die vorige groep ontbind het, is grotendeels afhanklik van hoe sterk die oortuiging van die vorige groep se lede was en of hulle iets kon baat by die bereiking van die ontbinde groep se doel en visie. Die lede van die ontbinde groep wat wel iets kon baat by die vorige groep sal heel waarskynlik by die nuwe groep aansluit en ook daar 'n bepalende rol speel en invloed hê op die dinamiek in elke fase van die nuwe groep se funksionering.

3.3 Groepstrukture

In hierdie Afdeling word die eerste van drie sake wat inherent deel is van alle groepe, naamlik struktuur, leierskap en mag/otoriteit waarna in §3.1 verwys is, aan die hand van die strukturerings-teorie van Anthony Giddens bespreek. Daar sal onder andere gekyk word of hierdie strukturerings-teorie van hulp kan wees in die vorming van 'n ampsbegrip wat relevant sal wees in die huidige kontekstuele leefwêreld van die Kerk. Hierdie ampsbegrip sal egter ook getrou moet wees aan Jesus se opdrag tot dissipelskap (navolging) waarin daar 'n implisiete ampsbegrip opgesluit lê, soos beredeneer is in Hoofstuk 2.

Volgens Dreyer (2002:625) toon die strukturerings-teorie van Giddens dat die proses om struktuur aan 'n gemeenskap te gee 'n deurlopende aangeleentheid is. Hierdie stelling bevestig dus die relevansie van 'n studie waarin institusionalisering en de-institusionalisering van *charisma* as deel van 'n hedendaagse ampsbeskouing ondersoek word.

3.3.1 Die strukturerings-teorie van Anthony Giddens

Giddens (1990:311) maak die belangrike opmerking dat die konsep van 'n strukturerings-teorie slegs 'n meetinstrument is en niks meer nie. 'n Strukturerings-teorie kan daarom nie gebruik word as norm vir die daarstelling of vestiging van enige struktuur nie. In 'n navorsingsprojek is dit volgens Giddens nie nodig om die strukturerings-teorie in sy geheel toe te pas nie. Sy strukturerings-teorie kan volgens hom ook nie op elke moderne gemeenskap onvoorwaardelik toegepas word nie. Wat wel moontlik is, is dat sy strukturerings-teorie in relasie tot 'n historiese konteks gebruik kan word.

Die rede hiervoor lê myns insiens in die feit dat strukture van die verlede tot nou dikwels verander. Wat gegeld het in die sosiale struktuur in die tyd van

Jesus geld nie noodwendig in die sosiale struktuur van gemeenskappe vandag nie. Tog is Giddens van mening dat sy werk op die veld van sosiale teorieë steeds relevant is. Clark (1990:24) sluit hierby aan deur Giddens se strukturerings teorie te beoordeel as 'n algemene sosiale teorie wat daarop gemik is om die verstaan van gemeenskappe (*agencies*) en sosiale instellings te bevorder, alhoewel Giddens se teorie 'n sosiologiese eensydigheid toon in die sin dat dit fokus op moderne of gevorderde gemeenskappe. Ten spyte van Clark se voorbehoud, is dit die oortuiging van hierdie studie dat die basis van Giddens se strukturerings teorie insgelyks van toepassing gemaak kan word op gemeenskappe in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld.

Om die strukturerings teorie van Giddens beter verstaan is dit nodig om kennis te neem van die dualismes wat deel daarvan uitmaak. Dreyer (2002:626) identifiseer hierdie dualismes as teorie/*praxis*, aksie/struktuur en makrostruktuur/mikrostruktuur. Giddens se strukturerings teorie is, volgens Swingewood (2000:208-211), 'n poging om hierdie dualisme uit die weg te ruim. Hierdie dualismes is volgens Giddens (1976:120-121) gegrond in die relasie tussen die aksie wat uitgevoer moet word en die struktuur waarin die uitvoerder van die aksie hom bevind.

Hieruit kan die gevolgtrekking gemaak word dat die struktuur van die groep waaraan 'n persoon behoort 'n wesenlike invloed uitoefen op die wyse waarop hierdie persoon sy aksies uitvoer asook op die aksie self. Die uitvoering van hierdie aksie is verder ook ingebed in waarna vroeër verwys is, te wete die visie en doel van 'n groep. Dit kan dus met sekerheid gesê word dat die visie en struktuur van 'n groep die uitvoering van die groep se aksies sterk beïnvloed.

Aan die een kant van hierdie dualisme lê 'n bepaalde sosiologiese tradisie wat die verhewenheid van objek oor subjek, sosiale struktuur of sosiale sisteem oor die doelmatigheid beklemtoon. Die sosiale struktuur word dus bo die doelmatigheid en belangrikheid van die rolspelers in die sosiale sisteem gestel. Die struktuur is nou die belangrikste en moet ten alle tye in stand gehou word, soms ook ten koste van die rolspelers en visie van die groep.

Aan die anderkant is subjektivisme en individuele tradisies wat die effektiewe funksionering van 'n groep binne 'n bepaalde tradisie kan beperk. Dit is in hierdie geval dus nie die tradisie wat die belangrikste is en ten alle tye en

koste in stand gehou moet word nie, maar eerder aksies van die groep wat kan verseker dat groepslede baat vind by die funksionering van die groep.

Mense binne 'n struktuur word dus vasgevang deur die struktuur self. Dit gaan dus hier oor 'n botsing van belange, naamlik wat die belangrikste is, die struktuur waarbinne die aksie uitgevoer word, of die aksie self. Giddens poog met sy struktureringsteorie om in te beweeg agter hierdie teenstrydigheid tussen die struktuur en die aksies wat uitgevoer word binne hierdie struktuur. Giddens (1979:2) noem dit “an opposition between voluntarism⁷⁹ and determinism⁸⁰.”

Giddens waarsku verder dat die dinamiek of aksie in 'n groep nie moet stol in 'n struktuur tydens die groep se poging om sy doelwit te bereik nie. Dit is dus moontlik dat die struktuur en die instandhouding daarvan as so belangrik beskou kan word deur sommige groepslede dat die aksie om die doel wat aan die begin gestel is nie bereik kan word nie. Die groepsdinamiek word dus versmoor deur die instandhouding van die struktuur.

Die sleutelgedagte waarmee Giddens hierdie verskil tussen voluntarisme en determinisme verduidelik is om daarna te verwys as die dualiteit van strukture. Met die dualiteit van strukture bedoel hy dat die sosiale lewe 'n terugkerende (*recursive*) karakter het: die strukturele kenmerk of eienskap van 'n sosiale sisteem is die medium waardeur die sisteem sy doelwit nastreef, asook die uitkoms wat dit tot gevolg het. Giddens (in Horrel 1996:47) beskryf hierdie terugkerende karakter van sosiale sisteme soos volg:

⁷⁹ Volgens Flew (1983:371) is voluntarisme 'n onderafdeling van metafisika wat van die oortuiging uitgaan dat die aard van die werklikheid die menslike wil is. Dit kan ook gesien word as 'n teorie wat te veel klem plaas op die menslike wil as 'n faktor in die geskiedenis, en te min klem op die doel van geskiedenis. Deist (1992:275) verduidelik voluntarisme as die teorie wat oordeel dat die menslike wil die dryfveer van die heelal is. Hy verwys in hierdie verband ook na die wil van God as die hoogste wil.

⁸⁰ Determinisme word deur Deist (1992:69) beskryf as die oortuiging dat 'n mens se houding, besluite en aksies veroorsaak word deur omstandighede buite sy beheer, soos byvoorbeeld genetiese oorerwing en omgewingsfaktore. Alles gebeur op grond van hierdie faktore in ooreenstemming met 'n vooraf bepaalde patroon.

The dualism of subject and object...must cede place to recognition of a *duality* which is implicated in all social reproduction, the *duality of structure*. By the “duality of structure” I refer to the essentially recursive character of social life: the structural properties of social systems are both medium and outcome of the practices that constitute those systems.

(Giddens, in Horrel 1996:47)

Giddens (in Horrel 1996:47-48) verduidelik hierdie konsep deur taal as voorbeeld te gebruik.⁸¹ Wanneer 'n mens 'n sin uitspreek maak jy gebruik van 'n sekere sintaktiese fokus. Op hierdie manier word daar struktuur gegee aan die sin. Die strukturele kenmerke van die taal is dus 'n medium waardeur die uitspraak gegeneer word. Terwyl hierdie sintakties korrekte uitspraak gemaak word, word daar ter gelyker tyd ook bygedra tot die reproduksie van taal in sy geheel. Inherent tot strukture, volgens Giddens, lê daar dus beide moontlikheid en 'n beperking opgesluit.

Na my mening kan hierdie voorbeeld van Giddens soos volg geïnterpreteer word: Deur van struktuur, in hierdie geval sintaktiese fokus, gebruik te maak, gee ek struktuur aan my uitspraak en help die struktuur om dit verstaanbaar te maak. Tog dwing die struktuur my terselfdertyd om nie al my gedagtes in een sin te uiter nie omdat ek moet hou by die sintaktiese fokus, of te wel struktuur, van die taal. So help die struktuur om my uitspraak verstaanbaar te maak, maar beperk dit ook my uitspraak in terme daarvan dat ek nie al my gedagtes in een sin kan uiter nie. Giddens kan dit dus gelyk gegee word wanneer hy sê: “...structure is both enabling and constraining.”

Die fokus en bronne van taal struktureer kommunikasie en word tegelykertyd geproduseer in die proses van kommunikasie. Die fokus en bronne is beide die medium wat betekenis gee aan die kommunikasie en die eindproduk daarvan. Hierdie linguïstiese reëls en bronne kan nie onafhanklik bestaan buite die taal self nie.

Horrel (1996:48) maak die volgende gevolgtrekking oor Giddens se struktureringssteorie: “Thus, in the theory of structuration, ‘structure’ refers to

⁸¹ Giddens stel dit duidelik dat hierdie voorbeeld wel tekortkominge het en nie die konsep van sosiale sisteme ten volle kan verduidelik nie. Volgens Giddens kan samelewings deels vergelyk word met taal, maar daar is ook groot verskille tussen die karaktertrekke van taal en samelewingstrukture. Hy gebruik die voorbeeld van taal omdat dit volgens hom die middelpunt van die sosiale lewe is en tog sekere aspekte van menslike interaksie illustreer.

rules and resources instantiated in social systems, but having only a ‘virtual’ existence”.⁸² Struktuur verwys dus na die fokus wat in ’n sosiale sisteem bestaan. Dit is abstrak en ontstaan uit fokus wat neergelê word ten einde by te dra tot die orde in ’n sosiale sisteem.

Sosiale strukture ontstaan as gevolg van menslike aktiwiteite wat in ’n sosiale sisteem plaasvind. Op grond hiervan maak Giddens die stelling dat die begrip strukturering verwys na ’n proses wat plaasvind binne die sosiale sisteem met sy eie aktiwiteite. Hierdie proses beskryf hy as “strukturering van sosiale verhoudings oor tyd en ruimte heen”. Soos wat kommunikasie ingebed is in die reëls van taal word sosiale praktyke gestruktureer deur die reëls van ’n sosiale sisteem.

Giddens stel ook dat daar in die struktureringsteorie ’n verband bestaan tussen reproduksie en transformasie. Om dit te verduidelik gebruik hy weer die voorbeeld van taal. Terwyl taal geproduseer word, word dit ook oorgedra. Taal is dus, soos reeds gesê, terselfdertyd die middel wat oorgedra word en die medium waardeur dit oorgedra word. Hy verwoord dit soos volg:

Every act which contributes to the reproduction of structure is also an act of production, a novel enterprise, and as such may initiate change by altering the structure at the same time as it reproduces it – as the meaning of words change in and through their use.

(Giddens 1976:128)

Die betekenis van dieselfde woord verskil dus wanneer dit in verskillende kontekste gebruik word. Hierdie selfde konsep word na my mening ook gevind in die proses van institusionalisering, de-institusionalisering en her-institusionalisering. Wanneer daar in enige sosiale sisteem her-institusionalisering plaasvind (’n herstrukturering), het dit ’n verandering tot gevolg. Dit het ook duidelik geword in die beskrywing van kleingroepvorming hierbo. ’n Groep word gevorm wanneer die behoefte aan verandering geïdentifiseer is en die leier(s) van die nuwe groep hierdie verandering in ’n visie aan die potensiële groepslede verduidelik en hulle so oorreed om deel van die groep te word. Daar vind dus ’n her-institusionalisering plaas op grond

⁸² Giddens onderskei tussen drie tipes strukture, te wete 1) strukture van betekenis (*structure of signification*), 2) strukture van dominansie (*structure of domination*); en 3) strukture van legitimasie (*structure of legitimation*). Hierdie drie strukture kom volgens Giddens in alle sosiale sisteme voor en is in mekaar verweef.

van verandering deurdat die vorige struktuur (institusionalisering) nie meer relevant is nie en 'n nuwe nodig geword het. Hierdie proses kan voorgestel word in terme van 'n sirkelbeweging. Die behoefte aan verandering word geïdentifiseer, die huidige proses word gede-institusionaliseer om op grond van die verandering weer geïstitusionaliseer te word, totdat daar weer 'n verandering geïdentifiseer word en die proses weer van voor af begin.

Om dit te verduidelik in terme van Giddens se struktureeringsteorie kan gesê word dat die optrede binne 'n sosiale sisteem op grond van sekere reëls 'n struktuur tot gevolg het. Die reëls wat die struktuur vorm is die middel wat oorgedra word in die optrede van die groep en ook die medium waardeur die groep se optrede oorgedra word. Wanneer die reëls verander, sal die optrede van die groep daarmee saam verander en kan dit 'n nuwe struktuur tot gevolg hê. Ook hierdie proses kan beskryf word in terme van 'n sirkelgang omdat institusionalisering en de-institusionalisering, of te wel struktureering en herstruktureering, 'n proses is wat aanhou vir solank as wat die sosiale sisteme waarbinne dit funksioneer, bestaan.

Giddens stel verder dat die bevoegdheid en vermoë van gemeenskappe bindend en beperk is. Hierdie beperking lê enersyds in die omstandighede waarin 'n groep sy aksies uitvoer en andersyds in die gevolge van hierdie aksies. Alhoewel rolspelers in 'n groep bewus is van wat hulle doen en waarom hulle dit doen, sal hulle van sommige van die omstandighede wat hulle aksies beïnvloed, onbewus wees. Ook sal van die gevolge van hulle aksies nie hulle aanvanklike intensie wat hulle gehad het by die uitvoer van hulle aksies, weerspieël nie. Hierdie gevolge wat nie deel van die intensie van die aksie was nie kan verdere aksie van hierdie groep beïnvloed. Hierdeur sê Giddens dat menslike aktiwiteite of aksies die omstandighede kan word waarop toekomstige aksies gebaseer word.

Die gevolgtrekking kan hieruit gemaak word dat dit juis die reëls is, of struktuur wat die reëls tot gevolg het, wat hierdie beperking op gemeenskappe plaas. Deel van die beperktheid lê in die feit dat aksies wat mense uitvoer nie altyd ten volle die aanvanklike doel bereik nie. Deel van die aksie mis die doel. Hierdie deel van die aksie wat die doel mis word anders geïnterpreteer as wat die intensie van die aanvanklike aksie was, en daarvoor het die persoon wat die

aksie uitvoer geen beheer nie. 'n Aksie mis die doel wanneer dit nie slaag binne die reëls wat in 'n sekere gemeenskap of groep neergelê is nie.

3.3.2 Giddens se gebruik van ideologie

Dit is ook belangrik om te kyk hoe Giddens die term ideologie gebruik en hoe hy dit in verband bring met sy struktureringsteorie. In die verlede is die term ideologie⁸³ op twee fundamenteel verskillende wyses gebruik. Hierdie gebruik het twee betekenis van ideologie tot gevolg gehad. Thompson (1984:3) onderskei soos volg tussen die twee gebruike of betekenis van die term ideologie: die een betekenis is gegrond in 'n neutrale voorstelling en gebruik "ideologie" as 'n beskrywende term om te verwys na enige sisteem, denke of geloof. Die tweede betekenis is 'n "kritiese" voorstelling wat "ideologie" verbind met 'n proses om asimmetriese verhoudings van mag te handhaaf.

Giddens verskil van Thompson se verstaan van ideologie. Volgens Giddens (1979:6) is ideologie nie 'n sisteem wat teenoor 'n ander geplaas kan word nie. Ideologie is eerder die vermoë van dominante groepe of klasse om hulle eie belange so voor te stel dat asof dit universele belange is. Hierdie groepe of klasse stel hulle eie belange valslik voor as iets wat die hele groep nodig het en wat vir die hele groep tot voordeel sal wees. Uit Giddens se verstaan van ideologie word dit dus duidelik dat dominansie so wesenlik deel van ideologie is dat ideologie nie daarsonder kan bestaan nie.

⁸³ Deist (1992:120) verduidelik ideologie as die denkwys van 'n individu of groep. Hierdie denkwys word beïnvloed deur politiese, religieuse en sosiale faktore. Die invloed van ideologie op 'n persoon kan bewustelik of onbewustelik plaasvind. Ideologie verskaf ook 'n verwysingsraamwerk waarbinne 'n persoon die aksies van ander beoordeel. Flew (1984) gee die betekenis van ideologie aan as enige sisteem van idees en norme wat deur politieke en sosiale aksie gedryf word. In 'n werk van Marx en Engels, *The German ideology*, wat in 1845-1846 geskryf is maar eers in 1932 gepubliseer is, beskryf hulle ideologie as 'n sisteem wat valsheid en versteuring genereer wanneer dit gepropageer word. Hulle het hulle eie werk egter nie as ideologie gesien nie. Elliott (1991:12) beskryf ideologie soos volg: "Ideology is an integrated system of beliefs, assumption and values, not necessarily true or false, which reflects the needs and interest of a group or class at a particular time of history. Because ideologies are modes of consciousness, containing the criteria for interpreting social reality, they help to define as well as to legitimate collective needs and interests. Hence, there is a continuous interaction between ideology and material forced in history." Van Eck (1995:95-96) beskryf ideologie as 'n waardestelsel wat politieke belange intellektueel legitimeer. Terselfdertyd beperk dit die gedrag van hulle wat ondergeskik is aan mag en dominansie van die elite. Ideologie is 'n valse bewussyn (*false consciousness*) en rasioneel omdat dit die belange van sy aanhangers bevorder. Op grond hiervan bevat ideologie ook sekere definisies van realiteit. Ideologie verskraal egter realiteit tot abstraksie.

Vir Thompson (1984:4, 130-131, 134, 141, 146) gaan dit nie oor die dominansie as sulks nie, maar eerder oor die wyses waarop betekenis dien om verhoudings te domineer. Hy stel verder dat die krag van ideologie in enige ideologie se vermoë lê om te diskrimineer tussen die wat sentraal staan in 'n samelewing en die wat nie sentraal staan nie. Na my mening kan hierdie stelling ook verstaan word as dit wat binne die norme van 'n bepaalde samelewing lê, en dit wat buite die norme van die samelewing val.

Eagleton (1991:8-9) weer verduidelik ideologie deur van die volgende voorbeeld gebruik te maak: Wanneer 'n man en vrou om die ontbyttafel stry oor wie die roosterbrood gebrand het, is dit nog nie 'n ideologie nie. Dit word 'n ideologie wanneer die vraag na die verskillende rolle van man en vrou daarby betrek word. Wanneer die man die uitgangspunt sou hê dat dit tradisioneel die rol van die vrou is om kos voor te berei begin die argument trekke toon van 'n ideologie. Indien Eagleton reg verstaan word, kom ideologie ter sprake wanneer 'n situasie geskep word waaruit iemand voordeel trek en dit gegrond word in 'n oortuiging van 'n persoon wat nie noodwendig die aanvaarbare norm van die samelewing weerspieël nie.

Die stelling is vroeër gemaak dat die gevolg van mense se aksies, die werklike intensie daarvan slegs gedeeltelik weerspieël, of glad nie. Giddens (1979:44) klassifiseer Bybeltekste as een van hierdie genoemde aksies. Die werklike intensie van 'n outeur met die skryf van 'n Bybelteks is nie altyd duidelik in die teks nie, en die teks kan ook nuwe betekenis aanneem in 'n nuwe konteks. Giddens dui dit soos volg aan:

One of the main tasks of the study of the text, or indeed cultural products of any kind, must be precisely to examine the divergences which can become instituted between the circumstances of their production, and the meanings sustained by their subsequent escape from the horizon of their creator or creators.

(Giddens, in Horrel 1996:52)

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat Giddens se stelling van dualisme van struktuur aantoon dat vorme van sosiale strukture nie iets is wat buite die handeling van mense lê nie. Sosiale strukture is eerder "fokus" wat voortdurend geproduseer, gereproduseer en getransformeer word in en deur die handeling van groeplede.

Vroeër is die stelling gemaak dat 'n struktuur van 'n groep ontstaan op grond van die fokus van 'n groep wat die optrede van al die groeplede bepaal. Hierdie struktuur kan verander wanneer die reëls van die groep verander. Die struktuur is na my mening dus ingebed en ondergeskik aan die reëls wat in die groep bestaan. Indien fokus geproduseer of gereproduseer word sal die struktuur dus ook geproduseer of gereproduseer word. Dit het na my mening tot gevolg dat institusionalisering, de-institusionalisering en herinstitusionalisering sal plaasvind.

Dit is egter nie net die fokus wat 'n invloed het op die struktuur nie, maar ook die sosiale konteks waarin die groep bestaan. Wanneer die sosiale konteks verander het dit 'n invloed op die reëls van die groep. Indien die reëls gewysig word, het dit weer 'n invloed op die struktuur van die groep. Die sosiale konteks het dus ook 'n sterk invloed op die struktuur van 'n groep.

Herstrukturering is dus 'n aanhoudende proses wat ingebed is in die praktiese (sosiale) eise van 'n samelewing in 'n spesifieke konteks. Ook die kerk, as 'n sosiaal-godsdienstige verskynsel, kan daarom herstrukturering nie vryspring nie. Hierdie proses is ook in die kerk nodig ten einde struktuur te gee om sodoende orde (in die kerk) te handhaaf. Die konkretisering van hierdie orde in die kerk vind neerslag in onder andere 'n kerkorde en in erediensordes. Hierdie gevolgtrekking sal in Hoofstuk 7 breedvoerig bespreek word ten einde die weg te baan vir die institusionalisering van *charisma* as hulpmiddel in die vorming van 'n eietydse ampsbegrip getrou aan die opdrag van Jesus.

3.3.3 Kritiek teen Giddens se struktureringsteorie

Daar word vanuit verskeie oorde kritiek teen Giddens se struktureringsteorie uitgespreek. Hierdie kritici kan basies in vier groepe ingedeel word: 1) dié wat ten gunste is van 'n sosiologiese benadering wat deur Giddens gekritiseer word (Turner 1986:969; 975-977; 1987:157; 160; 1990:107-110; 112-114); 2) diegene wat nuwe alternatiewe benaderings ontwikkel (Archer 1990; Cohen 1989:56-83); 3) dié wat oordeel dat die struktureringsteorie irrelevant is vir enige empiriese navorsing (Gregson 1989, Stinchcombe 1990); en 4) diegene wat oordeel dat struktureringsteorie van Giddens duideliker uitgespel behoort te word (Thompson 1981:ix; 1984:vii; 128; 148-172; 1989: 56-76; Cohen 1987, 1989).

3.4 Leierskap

Holmberg (1978:128) is van oortuiging dat leierskap en outoriteit dikwels gelykgestel word aan mekaar. Hierdie gelykstelling maak leierskap deel van die onsigbare struktuur van die groep. Holmberg verwys in hierdie verband na Weber se beskrywing van leierskap waarin verskillende tipes leierskapverhoudinge geklassifiseer word onder “charismatiese outoriteit”.

Holmberg moet gelyk gegee word in sy kritiek teen Weber. Volgens my oordeel kan leierskap en outoriteit nie aan mekaar gelykgestel word nie. Die rede hiervoor is dat outoriteit onderliggend is ten opsigte van leierskap en dat ’n outoriteitsverhouding en leierskapverhouding van mekaar verskil. Die verskil lê in die feit dat ’n outoriteitsverhouding afdwingbaar is en ’n leierskapverhouding vrywillig. Sodra legitimiteit, wat saam met outoriteit in die onsigbare struktuur van ’n groep lê, saam met die outoriteit gebruik word, word die moreel aanvaarbare norm van die samelewing deel van die uitoefening van die outoriteit. Dit plaas die outoriteit in ’n positiewe lig en beteken dat hierdie outoriteit nie meer afgedwing word nie, maar eerder die ruimte laat vir volgelinge om hulle eie keuse uit te oefen ten einde deel van die groep te wees of nie.

In ’n outoriteitsverhouding waar legitimiteit deel van die verhouding is sal groeplede na die leier luister en hom gehoorsaam omdat hulle beseft dat die leier die kundige in sy/haar veld is. Die rede vir hulle gehoorsaamheid sal dus nie wees omdat hulle as gevolg van die leier se outoriteit gedwing word om hom/haar te gehoorsaam nie.

Die gevolgtrekking kan dus gemaak word dat alhoewel daar ’n verskil is tussen ’n outoriteitsverhouding en ’n leierskapverhouding, ’n outoriteitsverhouding waarvan legitimiteit deel is wel gesien kan word as ’n leierskapsverhouding. Die gehoorsaamheid in hierdie groep is volgens Holmberg (1978:129) vrywillig en nie onvoorwaardelik soos in ’n outoriteitsverhouding nie. Hy verwoord dit soos volg: “But the real difference between an authority relation and a leadership relation is that while the latter is voluntary, the former is not: the internalised and socially upheld group norm that is a duty to obey the legitimate ruler constrains the subordinates to obey him” (Holmberg 1978:129).

3.4.1 Charismatiese leierskap

Volgens Holmberg (1978:141-142) kan charismatiese leierskap in sy suiwerste vorm gedefinieer word as ’n verhouding tussen ’n leier en sy volgelinge wat

gekenmerk word deur 'n hoë mate van emosionele kognitiewe identifikasie van die groepslede met die leier se doel wat nagestreef word. Emosionele houdings wat ook kenmerke kan wees van ander tipes leierskap verhoudings,⁸⁴ word in die geval van charismatiese leierskap verhoog tot 'n baie hoë intensiteit. Voorbeelde hiervan is goedgesindheid en toegeneentheid tot die leier wat ontwikkel in 'n verknogtheid aan die leier. Navolging van die leier kan ontaard in 'n tipe godsdienstige navolging. Bewondering vir die leier verander in 'n oorweldigende ontsag vir die leier. Respek vir die leier verander in hoogagting en eerbied. Die vertroue wat die groeplede in die leier het verander in blindelinge geloof in en navolging van die leier.⁸⁵

⁸⁴ Hier kan verwys word na die leierskap van byvoorbeeld Jesus, Napoleon, waansinniges, politieke opswepers en profete (kyk Holmberg 1978:128).

⁸⁵ Hier kan verwys word na die leier van die religieuse sektegroep *The Branch Davidians*, David Koresh. David Kores (17 Augustus 1959 - 19 April 1993) is gebore as Vernon Wayne Howell. Hy het homself gesien as die laaste profeet van die *Branch Davidians*. Op 15 Mei 1990, dieselfde jaar wat Koresh leier word van die *Branch Davidians*, verander hy sy naam wettig na David Koresh. Hy het moeilike kinderjare gehad en as student sukkel hy om te lees en skryf as gevolg van disleksie. In sy junior jaar verlaat hy hoërskool en ontvang spesiale onderrig. Hy bestudeer die Bybel en memoriseer groot dele van die Bybel. As deel van die *Southern Baptist Church* voer hy aan dat hy 'n wedergebore Christen is. Kort daarna, op twintigjarige ouderdom, sluit hy aan by die Sewende dag Adventiste, waarvan sy ma ook 'n lidmaat was. Koresh is later uit die kerk geban omdat hy probleme onder die jongmense veroorsaak het. In 1981 sluit hy aan by die *Branch Davidians* in Waco, Texas. Hierdie sektegroep het in die 1950s ontstaan uit 'n ander sektegroep *The Sheperd's Rod* wat in die 1935 afgesplinter het van die Sewende Dag Adventiste. Die *Branch Davidians* vestig in 1955 hulle hoofkwartier tien myl buite Waco, Texas en noem dit Berg Karmel. In 1983 sê Koresh dat hy die gawe van profesie ontvang het. Lois Roden, leier van die groep, laat vir Koresh in 1983 toe om teenoor die groep te begin preek. Koresh se boodskap was in stryd met dit wat die *Branch Davidians* geglo het en ongemak in die groep veroorsaak. George Roden wie se intensie dit was om die volgende leier van die groep te word, het Koresh gesien as 'n indringer. Tydens die magstryd tussen George Roden en David Koresh, dwing Roden wat oordeel dat hy die grootste ondersteuning van die groep het, vir Koresh met geweld van die eiendom af. As gevolg van hierdie gebeure en die wegbeweeg van die oorspronklike filosofie van die groep, splinter 'n groep onder leiding van Charles Joseph Pace af en vestig hulle in Gadsden, Alabama. Koresh en vyf en twintig van sy volgelingen het hulle gevestig in Palestine, Texas. Daar het hulle vir bykans twee jaar in busse en tente gewoon. Koresh het 'n sending onderneem om nuwe lede te werf in Kalifornië, die Verenigde Koninkryk, Israel en Australië. Koresh het, net soos die stigter van die beweging, Victor Houteff, die visie gehad dat hulle die instrumente is waardeur die koninkryk van Dawid weer gevestig moet word. Tot en met 1990 het Koresh geglo dat dit in Israel sal gebeur, maar in 1991 was hy oortuig dat eerder in die VSA sal wees. Volgens hom sal die profesie van Daniël vervul word in Waco en dat *Mount Karmel* die sentrum van die nuwe koninkryk van Dawid sal wees. In Palestine, Texas het Koresh gesorg dat almal wat deel van die beweging was gedwing is om van hom alleen afhanklik te wees. Al die bande met hulke familie moes gebreek word. Teen hierdie tyd het Koresh die boodskap verkondig dat hy 'die Seun van God' is en ook die Lam wat die sewe seëls (Open 5:1) kan oopmaak. Tot en met 1986 leer Koresh dat monogamie die enigste aanvaarbare huwelik is, maar dat poligamie slegs vir hom toegelaat word. Hy preek in September 1986 dat hy geregtig is op 140 vrouens. In 1987 begin George Roden se gewildheid afneem. Hy probeer dit regstel deur vir Koresh uit te daag om dooies op te wek. Roden het 'n liggaam opgegrawe om die opwekking op te oefen. Koresh en sy volgelingen het *Mount Karmel* gekoop nadat dit as gevolg van Roden se agterstallige inkomste belasting te koop aangebied is. Koresh en sy volgelingen het *Mount Karmel* hernoem na *Ranch*

In so geval kan die leier niks verkeerd doen in die oë van sy groep nie. Alles wat die leier sê en al die opdragte wat gegee word word beskou as die absolute waarheid, en word die leier gesien as 'n bron van waarheid en krag.

Die teenstand teen charismatiese leiers is net so intens soos die navolging van sodanige leiers. Holmberg (1978:142) verwoord dit soos volg: "It is not unusual for a charismatic leader to be opposed as vehemently as he (sic!) is supported: to his opponents he may appear a veritable devil, to his followers a demigod."

Die legitimitieit wat tot die onsigbare struktuur van 'n groep behoort, waarna vroeër verwys is, kan in 'n verhouding waar charismatiese leierskap bestaan wel 'n negatiewe betekenis kry. Die groep kan glo dat dit vir 'n leier legitiem is om sy/haar wil af te dwing op die groep en dat ongehoorsaamheid van die groep aan die leier heeltemaal buite die kwessie is.

3.5 Mag/otoriteit

Die derde van faset wat universeel in alle groepe teenwoordig is, is mag/otoriteit. Mag/otoriteit was aanwesig in groepe in die eerste-eeuse Mediterreense samelewing en is steeds aanwesig in groepe vandag. Hierdie verskynsel het nie verdwyn nie, maar leef saam met die mensdom deur die geskiedenis.

Omdat dit bestaan het in die verlede en vandag steeds deel is van groepe se dinamiek bestaan die gevaar dat die Jesusverhaal en dit wat Jesus leer ingedwing kan word in magstrukture van vandag. Dit sou beteken dat die eie unieke mag/otoriteit wat aanwesig was in die beweging rondom Jesus van sy karakter ontnem word en geforseer word om iets te wees wat dit nie is nie, en iets te sê wat nie die bedoeling van die skrywer was nie. Dit is daarom nodig

Apocalypse. Op 28 Februarie 1993 beleër die *Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms Mount Carmel (Ranch Apocalypse)*. Tydens die beleg stuur Koresh 'n video opname aan die owerheid waarin mense wat saam met hom in die sentrum was, kinders ingesluit, sê dat hulle nie teen hulle wil daar gehou word nie maar dat dit hulle eie keuse is. Hierdie beleg duur 51 dae waarna toestemming gegee word dat Koresh en sy volgelinge met geweld uit die sentrum verwyder moet word. 'n Brand ontstaan en Koresh saam met ses en sestig van sy volgelinge kom om in die brand. Sewentien van die slagoffers was onder die ouderdom van sewentien (kyk Samples, Kenneth et al 1994. *Prophets of the apocalypse: David Koresh and other American Messiahs*. Grand Rapids: Baker; http://en.wikipedia.org/wiki/David_Koresh; <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/waco/davidkoresh.html>).

om die mag/otoriteit in die beweging rondom Jesus te ondersoek ten einde daarin iets te identifiseer wat bruikbaar is vir die kerk vandag.

Alvorens mag/otoriteit in die beweging rondom Jesus bespreek word, sal dit die moeite loon om eers ondersoek in te stel na die sosiale wetenskappe se beskrywing daarvan. Hieruit sal dit duidelik word dat daar verskeie vorms van mag/otoriteit bestaan. Uit hierdie verskillende vorms sal verder 'n afleiding gemaak kan word ten opsigte van watter tipe otoriteit in die Jesusbeweging teenwoordig was. Dit sal verder tot hulp wees om die dinamiek binne die Jesusbeweging beter te verstaan en gevolgtrekkings te kan maak ten opsigte van die bedoeling van Jesus se woorde, veral wanneer dit geplaas word binne die konteks van watter tipe mag/otoriteit gefigureer het binne die beweging rondom Jesus.

Die vraag na die tipe mag/otoriteit in die beweging rondom Jesus, ten einde dit beter te verstaan en ook die waarde daarvan vir die kerk vandag, is uiters relevant omdat institusionalisering en de-institusionalisering 'n aanhoudende proses is. Dreyer (2002:625) maak hieroor die volgende stelling: "De-institutionalisation is a post-modern demystifying process, by means of which church and society can be restructured today."

3.5.1 Mag en dominansie

Weber (1968a:61) onderskei tussen mag en dominansie deur onderskeidelik daarna te verwys as *Macht* en *Herrschaft*. Volgens Weber kom mag neer op die moontlikheid dat 'n lid van 'n groep 'n eie agenda het en sy/haar eie wil uitvoer ten spyte van teenstand in die groep. "Power is the probability that one actor within a social relationship will be in a position to carry out his own will despite resistance, regardless of the basis on which this probability rests" (Weber 1968a:53). Dominansie is 'n subkategorie van mag (Weber 1968a:53; 1976:28). Dominansie kom voor wanneer bepaalde lede van 'n groep 'n opdrag wat deur sommige van die groeplede gegee word, gehoorsaam.

Weber oordeel dat otoriteit (*Autorität*) ingebed is in dominansie (*Herrschaft*) en baie meer beperk is as dominansie. Die hoofrede waarom groeplede die leier van die groep in so geval gehoorsaam, is omdat hulle glo in die leier se legitimiteit. Legitimiteit gaan dominansie dus vooraf. 'n Groepleier kan nie dominant in die groep wees indien hy/sy nie legitimiteit het in die oë van

die groepslede nie. Holmberg (1978:125) verwoord dit soos volg: “Domination’ thus signifies a power relation that is legitimate and institutionalized.” Die afleiding kan ook gemaak word dat ’n persoon slegs dominansie as eienskap kan hê in relasie tot ander persone. Die eienskap van dominansie is dus ondergeskik aan die legitimitieit wat iemand as leier het. Indien die leier hierdie legitimitieit of geloofwaardigheid verloor sou dit beteken dat hy daarmee saam ook sy dominansie in ’n groep gaan verloor.

3.5.2 Onderskeid tussen mag (dominansie) en outoriteit

Alhoewel outoriteit in Weber se verstaan daarvan dui op mag, moet mag en outoriteit volgens Holmberg (1978:126) duidelik van mekaar geskei word. Hierdie skeiding vind volgens hom plaas wanneer outoriteit en dominansie van mekaar geskei word. Die rede vir hierdie onderskeid is heel waarskynlik omdat dominansie ’n subkategorie van mag vorm. Om mag en outoriteit van mekaar te skei sal uiteraard ook ’n skeiding tussen outoriteit en dominansie tot gevolg hê. Die verskil tussen outoriteit en dominansie lê volgens Holmberg (1978:126) in die feit dat dominansie ’n kwaliteit is wat behoort tot ’n sosiale sisteem, terwyl outoriteit die kwaliteit is van ’n persoon of groep persone. Hy voer hierdie gedagte verder wanneer hy sê dat outoriteit die manifestasie van sluimerende dominansie is (Holmberg 1978:126).

Alhoewel dominansie tot ’n sosiale sisteem behoort en outoriteit die kwaliteit van ’n persoon is, kan uit Holmberg se gedagte die afleiding gemaak word dat daar wel ’n relasie bestaan tussen outoriteit en dominansie. Hierdie relasie word myns insiens ook gevind in die relasie tussen die groepslede en die groepleier(s). Hierdie relasie manifesteer in die gehoorsaamheid van die groepslede aan die groepleier(s). Die leier gee ’n bevel en die leier en die groepslede verwag dat dit gehoorsaam sal word op grond van die outoriteit van die groepleier(s). Dominansie is dus onderliggend aan die outoriteit van die groepleier(s) se bevel. In hierdie verband verwys Holmberg (1978:126) na die volgende stelling van Hennen-Prigge: “Authority is the manifestation of that latent domination”.

Hierdie soort gehoorsaamheid kan ook gebaseer wees op die feit dat die ondergeskikte groeplid ’n bewys het dat dit die beste is om gehoorsaam te wees aan die opdragte wat aan hom/haar gegee word deur die groepleier(s).

Dit beteken verder dat die groeplid weet dat hy/sy baat kan vind daarby om hierdie opdragte te gehoorsaam. Hierdie bewys wat die groeplid het dat dit in sy eie belang sal wees om die opdragte wat hy ontvang te gehoorsaam, noem Holmberg (1978:127) *Bewährung*.

In 'n groepstruktuur tref (Holmberg 1978:126-128) onderskeid tussen sigbare en onsigbare struktuur. In die sigbare struktuur setel outoriteit en in die onsigbare struktuur dominansie. Die afleiding word hieruit gemaak dat outoriteit, omdat dit setel in die sigbare struktuur, dominant is ten opsigte van dominansie. Die rede vir hierdie afleiding is omdat die outoriteit sigbaar is en sigbaar word in die manier waarop die leier(s) die groep lei. Dominansie is dus, omdat dit setel in die onsigbare struktuur van die groep, ondergeskik aan die outoriteit van die groepleier(s). Dit kan nie 'n invloed uitoefen op die groepslede vanaf die groepleier(s) se kant nie, juis omdat dit nie op die voorgrond staan nie, en deel is van die onsigbare struktuur van die groep.

Dit is interessant dat Holmberg outoriteit in die sigbare struktuur plaas en dominansie in die onsigbare struktuur terwyl hy ook van mening is dat dominansie tot 'n sosiale sisteem behoort en outoriteit 'n eienskap van 'n persoon is. Vir outoriteit om dan uit te styg bo dominansie en sigbaar te word waar dominansie onsigbaar is, sal dit deur 'n sterk persoon gedoen moet word omdat hy/sy as individu kompeteer teen 'n sosiale sisteem.

Dominansie hoef egter nie beperk te word tot 'n sosiale sisteem nie. Dominansie kan ook deel wees van 'n individu se eienskappe. Wanneer 'n groep deur die leier(s) oorreed word dat dit wat vir die een of twee persone die beste sal wees iets is waarby die hele groep sal baat vind, het die groepleier die groep oorreed deur onder andere dominansie. Op grond van wat vroeër gesê is oor ideologie, kan die gevolgtrekking gemaak word dat dominansie deel is van ideologie. In hierdie sin word dominansie negatief beoordeel omdat dit misbruik word ten einde te slaag in die doel wat vir een of twee persone die beste sal wees. Dit is na my mening ook 'n misbruik van outoriteit.

Nog 'n kwaliteit wat deel is van die struktuur van 'n groep is legitimiteit. Holmberg (1978:128) plaas legitimiteit (*legitimacy*) binne die onsigbare struktuur van 'n groep, naamlik dominansie. Hy verduidelik legitimiteit deur daarna te verwys as die kwaliteit om in ooreenstemming te wees met dit wat

die norm is van wat reg is. “Legitimacy is the quality of being in accordance with the norm of ‘rightness’” (Holmberg 1978:128).

Wanneer legitimititeit, soos beskryf deur Holmberg, deel is van die onsigbare struktuur van ’n groep, naamlik dominansie, hoef dominansie nie uit die staanspoor as negatief beoordeel te word nie. Dominansie in ’n groep kan positief wees en bydra tot die welwees van die groep indien dit aanhaak by die legitimititeit wat binne die groep bestaan. So sal dominansie plaasvind, en ook deur die groepleier(s) uitgeoefen word, binne die norm van wat reg is.

Holmberg (1978:133) voer verder aan dat in ’n outoriteitsverhouding groepslede moet beseef dat die onderliggende dominansie in die groep legitiem is. As daar nie aan hierdie eis toegegee word nie, sal een van drie dinge gebeur: daar sal nie meer outoriteit in die groep wees nie, die verhouding tussen die groepleier(s) en groepslede sal tot niet gaan of die verhouding sal verander in ’n ander tipe verhouding. Indien die groepslede glo dat die groepleier(s) die vermoë het om die belange van die groep tot uitvoer te bring, terwyl dit nie so is nie, staan die outoriteit van die groepleier bekend as ’n “valse outoriteit”. Wanneer die groepslede ontdek dat die leier(s) se opinie of waardes geen sosiale geldigheid meer het nie, sal die outoriteit tot niet gaan en sal die groep ophou om te bestaan, of ’n ander leier kry.

Holmberg tref ook ’n onderskeid tussen legitimititeit (*legitimacy*) en wetlikheid (*legality*). Wetlikheid is die kwaliteit om in ooreenstemming te wees met die wet, waar legitimititeit die kwaliteit is om in ooreenstemming te wees met die norm van wat reg is. Wetlikheid veronderstel volgens Holmberg (1978:128) ’n formalisering wat nie noodwendig deur legitimititeit veronderstel word nie en ook nie deel van legitimititeit is nie. Die rede hiervoor is die feit dat die wet meer bindend is as ’n norm wat in ’n sekere situasie sal geld. Wetlikheid/wettigheid pas ook binne ’n groter struktuur wat deur ander strukture in stand gehou word, waar legitimititeit dui op ’n norm wat nie noodwendig deur strukture in stand gehou word nie. Wetlikheid is dus meer geïnstitusionaliseer as legitimititeit.

Tog kan legitimititeit in ’n groep ook institusionalisering tot gevolg hê omdat die norm wat deur ’n groep neergelê is die reëls word waarbinne hierdie groep optree en opereer. Die stelling is reeds vroeër gemaak dat fokus die grootste faktor is in die vorming van ’n struktuur. Dus het legitimititeit, wat nie so

afdwingbaar is soos wetlikheid nie en wat op sig self nie 'n formalisering is nie, tog 'n formalisering, of te wel institusionalisering tot gevolg.

Om outoriteit te sien as 'n vorm van mag is in die verlede sterk gekritiseer omdat die verskil tussen mag en outoriteit nie duidelik gedefinieer kan word nie. Om outoriteit te verduidelik verwys Holmberg na Bendix (1960:295). Bendix analiseer Weber se definisie van dominansie (*Herrschaft*) en lig vyf komponente uit. Hierdie vyf komponente is die leier, die ondergeskiktes, uitdrukking van die leier se wil om die gedrag van die ondergeskiktes te beïnvloed, onderwerping van die ondergeskiktes en die onderskeiding tussen mag en dominansie. Die eerste vier van hierdie komponente is teenwoordig in enige magsverhouding. Dit is slegs wanneer iemand outoriteit uitoefen wanneer die vyfde element deel word van die magsverhouding.

Daar kan dus gesê word dat die onderskeiding tussen sigbare en onsigbare struktuur (mag en dominansie) duidelik gemaak word slegs wanneer outoriteit uitgeoefen word, maar nie wanneer gewone mag in 'n groep uitgeoefen word nie.

Holmberg (1978:127) oordeel verder dat outoriteit ook 'n element van rasionaliteit kan bevat. Die rasionaliteit vind volgens hom neerslag in die magsverhouding tussen die leier en die groepslede. Daar is iets in die leier se persoonlikheid wat maak dat die groepslede aan hom ondergeskik sal wees. Hy oortuig ander om aan hom onderdanig te wees deurdat hy hulle oortuig dat dit vir hulle die beste sal wees. Hierdie magsverhouding kan dan volgens Holmberg (1978:125) beskryf word as 'n verhouding wat bepaal word deur 'n sekere tipe rasionaliteit.

Die opvallendste kenmerk van outoriteit is die verhouding wat daar bestaan tussen outoriteit en rede (Holmberg 1978:127). Outoriteit is gegrond in die vertrouwe wat ondergeskiktes in hulle leier het. Holmberg voer dit ook as rede aan waarom 'n outoriteitsverhouding gewoonlik 'n permanente verhouding is. In hierdie verhoudings is die groeplede se vertrouwe in die kennis van die leier groter as die vertrouwe in hulle eie insig. Dit het tot gevolg dat die groeplede alles wat hulle tot op hierdie stadium geglo het as waar, sal agterlaat en slegs sal vertrou op die leier se insigte en kennis. Die groepslede sien dus die groepleier se kennis en insig as verhewe bo hulle eie kennis. Hulle eie kennis en insig is in hulle oë minderwaardig. Hierdie verskynsel kom gewoonlik voor in

godsdienslike groepe. Die groepslede vertrou die leier in hierdie groepe baie makliker as in ander groepe omdat meta-rasionele opinies baie moeiliker betwyfel word as rasonale opinies.

Holmberg (1978:134-135) som outoriteit ten slotte soos volg op:

To sum up: "Authority" signifies a type of social relation between at least two persons where one is the ruler. The relation is based on a latent structural principle termed "domination" which places the actors in their respective positions. An authority relation is distinguished from power relation by the fact that the subordinate is caused to assent to the ruler's order, not by external constraint or out of sheer calculative interest, but out of conviction. This conviction is part of a socially valid and thus objective body of reason (ratio), which says, both to the ruler and to the subordinate, that the ruler is entitled to give orders and that it is the moral duty of the subordinate to obey and recognize the legitimacy of the ruler's position and orders. The ruler's communications, within the sphere where he is the ruler, are credited with being capable of reason elaboration. This is upheld, not by a permanent and explicit rational demonstration of this capacity, but mostly by indirect means that inspire the subordinate's trust in the ruler's legitimacy.

(Holmberg 1978:134-135)

3.5.3 Max Weber se tipologie van outoriteit

Max Weber (1968:215; 1976:124, kyk ook Dreyer 2002:627) formuleer outoriteit in terme van 'n tipologie wat hy legitieme dominansie noem. Hierdie tipologie van legitieme dominansie bestaan uit rasonale of wetlike dominansie, tradisionele dominansie en charismatiese dominansie.

- **Rasonale of wetlike dominansie**

Die legitiemiteit van hierdie tipe dominansie berus op die aanvaarding van die wetlikheid van fokus en die posisie waarin die leier(s) van 'n groep staan om bevele te kan gee. Hierdie dominansie/otoriteit eksisteer volgens Dreyer (2002:627) deur middel van die implementering en toepassing van wette deur gesagstrukture. Hierdie is dus 'n baie gestruktureerde dominansie met verwysing na die onderskeid wat vroeër getref is tussen legitiemiteit en wetlikheid.

- **Tradisionele dominansie**

Die legitiemiteit van hierdie dominansie berus op 'n gevestigde aanvaarding van eeue-oue tradisies. Die leier(s) wat legitiemiteit uitoefen doen dit onder die

outoriteit van hierdie tradisies. Dit gaan dus hier om die leier(s) wat sy outoriteit beoefen in voortsetting van sekere tradisies. Die outoriteit is dus gesetel in die tradisie en nie in die leier nie. Die leier(s) word dus in 'n mate ook beskerm deur hierdie tradisie om twee redes. Enersyds word die tradisie nie bevraagteken nie, en andersyds streef hy/sy nie die doel na soos wat gestel is toe die groep gevorm is nie, maar gaan dit eerder oor die instandhouding van 'n sekere tradisie. As voorbeeld van hierdie dominansie/otoriteit kan verwys word na die *pater familias* waar 'n persoon outoriteit gehad het as gevolg van sy posisie in die familie en dit word deur die res van die familie so aanvaar.

- Charismatiese dominansie

Die legitimiteit van charismatiese dominansie/otoriteit berus nie op 'n amp, posisie of status nie, maar op die buitengewone individuele kwaliteite van mense (Dreyer 2002:627). In hierdie geval het die leier 'n buitengewone gawe wat die groeplede nie het nie. Hierdie gawe van die groepleier het tot gevolg dat die groeplede die leier aanhang en respek vir die leier het. Die groep se gehoorsaamheid aan die leier is in hierdie geval gesetel in 'n persoonlikheidseienskap, of te wel *charisma* van die leier.

Hierdie outoriteit vind volgens Dreyer (2002:627) gewoonlik neerslag wanneer die gevestigde stelsel uitgedaag word deur byvoorbeeld 'n revolusie. 'n Charismatiese leier vind sy volgelinge in mense wat glo dat dit wat die nuwe leier hulle kan bied baie beter is as die huidige stelsel en dit wat hulle op die oomblik by die huidige stelsel kan baat. Die charismatiese outoriteit van hierdie leier word mettertyd 'n tradisionele en normatiewe outoriteit.

Kritiek wat teen hierdie tipologie van Weber uitgespreek is (Friedrich 1963:235; Sternberger 1968:247), is dat die drie tipes dominansie⁸⁶ nie duidelik van mekaar te onderskei is nie.⁸⁷ Weber (1968a:262-264; 1976:153-155) het op hierdie kritiek geantwoord deurdat hy hierdie tipering verduidelik as 'n analitiese klassifikasie. Indien Weber se analitiese klassifikasie reg verstaan

⁸⁶ Rationele of wetlike dominansie; tradisionele dominansie en charismatiese dominansie

⁸⁷ Van die kritiek teen Weber se drie tipes van dominansie is dat dit die idee van tradisie vooronderstel wat impliseer dat alle tipes dominansie geheel of gedeeltelik tradisionele dominansie is. Ander kritiek was dat alle vorms van dominansie 'n charismatiese element bevat. Samevattend kan die stelling dus gemaak word dat die kritiek teen hierdie drie tipes dominansie wat Weber identifiseer, is dat dit nie logies onderskeibaar van mekaar is nie.

word beteken dit dat hy juis die verskillende tipes dominansie op so 'n manier van mekaar onderskei het, dat hy in hierdie onderskeid die ooreenkomste tussen die drie verskillende tipes dominansie kan aantoon.

3.6 Samevatting

'n Groep ontstaan wanneer iemand, gewoonlik die potensieële groepleier, iets identifiseer wat moet verander. Die sukses van hierdie nuwe groep hang nie net af van wat dit is wat moet verander nie, maar ook hoe die groepleier hierdie verandering of visie aan die groep kommunikeer. Die leier moet die vermoë hê om hierdie verandering of visie so aan die groep te kommunikeer dat hulle daardeur oortuig word dat die verandering wel nodig is.

Groepvorming bestaan gewoonlik uit vyf fases wat voorafgegaan word deur 'n fase wat die 'vooraf fase' genoem kan word. In hierdie 'vooraf fase' word daar reeds iets van die identiteit van die potensieële groeplede sigbaar wanneer dit wat moet verander word, geïdentifiseer word.

Daarna volg die vyf fases (*forming, storming, norming, performing, adjourning*). Die vyfde fase in groepvorming, dié fase waarin die groep ontbind (*adjourning*), dui nie altyd noodwendig die einde aan van die saak waarvoor hierdie groep hom beywer het nie. In hierdie fase word onsekerheid van groepslede 'n werklikheid. Die rede hiervoor is omdat die groep wat aan groepslede geborgenheid en identiteit gegee het, nie meer bestaan nie. Die moontlikheid bestaan dat 'n nuwe groep gevorm kan word waarvan sommige van die lede van die vorige groep deel is.

Drie fasette is universeel tot alle groepe, naamlik struktuur, leierskap en mag. Die struktuur in 'n groep word grotendeels bepaal deur die reëls wat in die groep geld. Die struktuur van die groep het ook 'n sekere orde in die groep tot gevolg. Soms gebeur dit dat die doel van die groep belangriker word as die rolspelers in die groep. Aan die anderkant kan dit ook gebeur dat die struktuur van die groep belangriker kan word as die aksies wat die groep uitvoer. Dit kan die gevolg hê dat die aksies van die groep gesmoor word deur die struktuur en dat alles wat die groep hom ten doel gestel het in 'n struktuur stol.

Wanneer 'n struktuur van 'n bepaalde groep nie meer relevant is nie kan 'n nuwe struktuur in die groep ontstaan. Dit gebeur gewoonlik op grond van reëls wat verander en die situasie van die tyd wat moontlik 'n nuwe struktuur eis. Hier

is ook verwys na die sirkelgang van institusionalisering, de-institusionalisering en her-institusionalisering.

Die onderskeid tussen mag en outoriteit is ook hier van belang. Dominansie en outoriteit is twee komponente wat deel uitmaak van mag. Onderskeid word ook getref tussen sigbare en onsigbare struktuur. Mag en outoriteit kan in die sigbare struktuur ingedeel word en dominansie en legitimititeit in die onsigbare struktuur.

Die proses van die ontstaan van kleingroepe deur die vyf fases wat genoem is, asook die plek van mag en outoriteit binne hierdie groepe sal vervolgens gebruik word om meer duidelikheid te kry oor hoe dit gefunksioneer het in die beweging rondom Jesus, die Pauliniese kerk, die deuterio-Pauliniese kerk, die Pastorale Briewe.

HOOFSTUK 4

GROEPSDINAMIEK VAN EN *CHARISMA* IN DIE BEWEGING RONDOM JESUS

Die fokus van hierdie Hoofstuk is om die dinamiek in die beweging rondom Jesus te beskryf in terme van Malina se teorie van kleingroepvorming. Die tipe leierskap wat in hierdie beweging gefunksioneer het, sal ook aan die orde kom. Die tese van hierdie studie is onder andere dat bevindinge in hierdie verband van nut kan wees om die huidige verstaan en funksionering van die amp in die NHKA te evalueer. Hierdie oortuiging word gebaseer op 'n verdere tese wat reeds aan die orde gekom, te wete waar daar van die vooronderstelling uitgegaan word dat daar in Jesus se oproep tot dissipelskap 'n implisiete ampsbegrip teenwoordig is. Hierdie oproep behoort die grense te wees waarbinne die Kerk riglyne stel vir die praktiese uitvoering van die amp binne sy eie unieke omstandighede van vandag.

4.1 Inleiding

Voordat die tekste van die Nuwe Testament ondersoek word om moontlike leierskapstyle te identifiseer is dit eers nodig om 'n toepaslike model oor leierskap daar te stel aan die hand waarvan die dokumente van die Nuwe Testament gelees kan word (Malina 2002:3). Modelle dien as scenario's waarbinne tekste ondersoek kan word. Dit vervul dus 'n heuristiese funksie. Malina (2002:4) is verder van die oortuiging dat, in 'n bewustelike poging om 'n etnosentristiese en anakronistiese lees van die tekste van die Nuwe Testament te vermy, die historiese Jesus ondersoek moet word by wyse van 'n sosiaalwetenskaplike interpretasie. Hiermee bedoel hy dat 'n toepaslike model teruggeprojekteer word na die eerste-eeuse Mediterreense kultuur. Wat in hierdie verband belangrik is, is om te waak teen anakronismes en etnosentrismes wanneer die gekose model teruggeprojekteer word. Om dit te

verhoed stel Malina (2008:5) voor dat tekste deur anti-anachronistiese filters gelees word (kyk Malina 1997:151-178; Elliott 1993;⁸⁸ May 1997:199-214).

May (1997:199-203) sluit by Malina aan deur wat Malina betoog op die gelykenisse wat Jesus vertel het van toepassing te maak. Hy sê dat daarteen gewaak moet word om nie die gelykenisse wat Jesus vertel het uit hulle leefwêreld uit te haal en net so in ons leefwêreld van vandag te interpreteer nie. May (1997:199) verwoord dit soos volg:

Even those interpreters who seek to engage some aspect of the social and cultural world of the parable often do so by simply equating the social values in the first-century world with ones in the twentieth-century

⁸⁸ Elliott waarsku in hierdie verband dat tekste nie buite hulle oorspronklike kontekste gelees moet word nie, maar dat die oorspronklike sosiale, ekonomiese en politieke kontekste in ag geneem moet word. Wanneer dit nie gebeur nie kan daar maklik in die slaggate van etnosentrisme of anachronisme getrap word. Daar bestaan volgens Elliott verskeie hulpmiddels om te verseker dat tekste binne hulle oorspronklike konteks gelees word sodat die boodskap wat bedoel was vir die oorspronklike lesers ook hoorbaar kan word vir lesers vandag. Die hulpmiddels waarna Elliott verwys is tekskritiek (Bybeltekste word gesien as versamelings van tekste, elkeen met 'n eie agtergrond en boodskap), literêre kritiek ('n Bybelteks word bestudeer as 'n literêre produk wat gevorm is deur verskeie literêre gebruike van die skrywers daarvan), historiese kritiek (die bestudering van die teks as 'n historiese dokument wat deur historiese gebeure beïnvloed is), vorm- en tradisiekritiek (die teks word bestudeer as 'n dokument wat bestaan uit verskeie vorms en bronne van kommunikasie in 'n tyd wat die teks waarin dit vervat is voorafgegaan het), redaksiekritiek (bestudeer die teks as 'n kreatiewe kombinasie en redigering van verskeie tradisies) retoriese kritiek (bestudeer die manier waarop die teks saamgestel en gekomponeer is ten einde die leser te oortuig van die saak wat ter sprake is) en teologiese kritiek (bestudeer die teks as 'n verwoording van iemand se geloof in God en verskeie ander religieuse sake). Sosiaal-wetenskaplike kritiek bestudeer die teks beide as refleksie en respons op die sosiale en kulturele milieu waarin dit geproduseer is. Die doel van hierdie kritiek is om die implisiete en eksplisiete betekenis van die teks vas te stel. Die betekenis van die teks is onder andere gevorm deur die sosiale en kulturele sisteme van beide die outeur en die ontvangers. 'n Sosiaalwetenskaplike analise van die teks gaan altyd hand aan hand met die studie van die sosiale en kulturele sisteme waarbinne hierdie tekste geproduseer is en wat die raamwerk vir hulle betekenis vorm. Dit is uiters noodsaaklik om die verskillende tipes kritiek, oftewel filters, op 'n teks toe te pas, juis omdat die antieke tekste nie sommer net verstaanbaar is vir moderne lesers nie omdat die moderne eksegeet ver verwyderd is van die wêreld waarin die teks ontstaan het. Moderne lesers is ver verwyderd van die geografie, kultuur, konteks en taal waarin die oorspronklike Bybelteks geskryf is. Bybeltekste enkodeer elemente van kulture en sisteme wat onverstaanbaar is vir meeste hedendaagse lesers. Baie van die Ou- en Nuwe Testamentiese tekste is geskryf in hoë konteks-gemeenskappe wat beteken dat dit sekere voorkennis van die leser veronderstel. Alles wat die skrywer wil oordra word nie eksplisiet in die teks gesê nie. Daar moet soms tussen die lyne gelees word. Die skrywer aanvaar bloot dat daar sekere dinge is wat die lesers (moet) weet, en ag dit daarom nie nodig om dit pertinent in die teks te noem nie. Die skrywer aanvaar ook dat lesers dit in berekening sal bring wanneer hulle die teks lees. Tekste wat in hoë konteks-gemeenskappe ontstaan het hou veral die gevaar in dat etnosentrisme en anachronisme deel kan word van die verstaan daarvan, veral wanneer genoemde filters nie toegepas word nie. Ook is dit so dat teologiese belange en kwessies in die verlede daartoe geneig het om die uitleg van tekste te domineer (Elliott 1993:12). Die gevolg van so 'n benadering is dat teologiese idees met historiese feite verwar word en dat die historiese, sosiale en kulturele fasette van tekste gereduseer word tot sosiale en kulturele data wat bloot dien as agtergrondinligting.

world.... Any meaning derived from the original intent of the parable must be tied intimately with its social and cultural setting.

(May 1997:199)

May waarsku daarteen dat die sosiale *realia* van 'n gelykenis⁸⁹ en die etnosentriese en anakronistiese lees daarvan⁹⁰ die betekenis en verstaan van die gelykenis kan verhinder. Sosiale *realia* kan alleen bydra tot 'n beter verstaan van die gelykenis indien dit gesien word in die spesifieke kulturele omstandighede waarin die gelykenis afspeel. Indien dit nie gebeur nie, kan hierdie sosiale *realia* hindernisse wees wat die verstaan van die gelykenis, asook die relevansie en betekenis daarvan vir vandag, negatief beïnvloed.

In actuality, the interpreter filters all the historical facts of the first century through his or her social colander of the twentieth century. This filtering leads to drawing conclusions based upon one's own social and cultural location. The largest obstacle, therefore, in reading parables is the interpreter himself or herself.

(May 1997:201)

Malina voer ook aan dat sosiaal-historiese navorsing vir baie lank slegs eksegeties gerig was en nie historiografies nie. Dit het meegebring dat tekste geïnterpreteer is sonder dat daar moeite gemaak is met dit wat die skrywer in sy konteks bedoel het.

Dit is daarom belangrik dat die model wat gebruik word om die dinamiek en leierskap in die beweging rondom Jesus te ondersoek of te beskryf nie net die teks sal interpreteer nie, maar ook die historiese gebeure en omstandighede (kulturele waardes en norme) waarbinne die Jesusgebeure

⁸⁹ Met *realia* verwys May na historiese data wat verband hou met die eerste-eeuse Grieks-Romeinse wêreld. Hy noem hierdie *realia description of social facts*. Hierdie *realia* word gevind in argeologie, epigrafiese studies en tekste (kyk May 1997:200-201).

⁹⁰ Hierdie verskynsel kom voor wanneer interpreteerders van die gelykenisse en ander Bybeltekste die enigste wêreld wat vir hulle bekend is, naamlik die tyd en plek waarbinne hulle leef, projekteer na 'n spesifieke Bybelteks. In moderne lesers se poging om die teks te interpreteer kan hulle so die teks onverstaanbaar maak vir die oorspronklike lesers. Met die toepaslike sosiale- en leesscenarios in plek kan 'n interpreteerder van die teks die gevoel, die getuienis en die wêreld van die gelykenis (Bybelteks) ervaar. Volgens Malina (1993:7) dui etnosentrisme op iemand se eie kulturele interpretasie van persone, dinge en gebeurtenisse vanuit 'n ander kultuur. Wanneer hierdie etnosentrisme van toepassing gemaak word op geskiedenis word dit anakronisme genoem. Die kultuur, betekenis van dinge en gedrag van mense in die huidige tyd word geprojekteer na mense en gebeurtenisse in die verlede.

afspeel in berekening te bring wanneer die verhaal in sy geheel sosiaalwetenskaplik geïnterpreteer word.⁹¹

Volgens Malina (2002:4) is daar verskeie vooronderstellings oor sosialisering en kulturalisering wat gegeld het vir samelewings in die middel van die twintigste eeu. Aangesien van hierdie vooronderstelling universeel is ten opsigte van sosialisering en kulturalisering oor die eeue heen, kan van hierdie vooronderstellings ook van toepassing gemaak word op die beweging rondom Jesus. Hierdie vooronderstellings is die volgende: 1) mense word gesosialiseer en gekulturaliseer in 'n sekere sosiale sisteem, op 'n sekere tyd en in 'n sekere plek; 2) as gevolg van hierdie sosialisering en kulturalisering deel lede van die groep hulle opinies met ander groepslede. Hierdie opinies vind uitdrukking in taal, gebare en gewoontes. Die kommunikasie in hierdie groep word deel van die groep se kultuur. Die groep ontwikkel dus 'n tipe kommunikasie wat eie is aan die groep. Vir verskillende sake sal daar terme wees wat eie is aan die groep en so ontwikkel die groep dus hulle eie dialektiek wat net verstaan kan word binne die kultuur van die groep; en 3) groepslede sal sekere voorveronderstellings met hulle saamdra wat bepaal hoe hulle sekere dinge wat hulle waarneem, sal verstaan.

Jesus is gesosialiseer en gekulturaliseer in 'n Joodse kleinboer (*peasant*) gemeenskap. Hierdie gemeenskap is beïnvloed deur die Hellenisme. Jesus se sosialisering en kulturalisering het verder plaasgevind in 'n hoë konteks-gemeenskap.⁹² Die verstaan van dokumente wat in so 'n wêreld ontstaan het laat baie aan die verbeelding van die (oorspronklike) lesers oor. Min sake word in detail verduidelik omdat daar aanvaar word dat dit nie vir die bedoelde ontvangers nodig is nie. Om hierdie redes is dit uiters noodsaaklik dat wanneer die tekste van die Nuwe Testament geïnterpreteer word, ook sake soos ontstaanstyd en -plek, en die kulturele waardes wat daar en toe gegeld het, in ag geneem word.

⁹¹ Kyk voetnoot 3, 4 en 5 in § 2.1 oor tekstuele, kontekstuele en referensiële wêreld van die teks.

⁹² In 'n hoë konteks-gemeenskap speel onuitgesproke kultuurwaardes 'n groter rol in kommunikasie as taal self. Die feit dat daar aanvaar word dat mense sekere dinge weet en dit daarom nie onder woorde gebring word nie, maak 'n groot deel van kommunikasie uit. Ook hier is die gedagte van 'n eie kultuur van 'n groep teenwoordig omdat die sosialisering en kulturalisering van die groep 'n eie manier van kommunikasie tot gevolg het (kyk Rohrbach 2006:559-576).

Die model van Malina wat hierbo beskryf is kan dus gebruik word om iets van die dinamiek en leierskap in die beweging rondom Jesus te verstaan sonder dat hierdie model anakronisties en etnosentristies teruggevoer word na die wêreld van Jesus.

Volgens Malina (2001b:117) het die verhouding tussen Jesus en sy dissipels nie die tradisionele karakter van 'n rabbi en sy volgelinge aangeneem nie. Jesus het 'n politieke faksie bymekaargeroep met die oproep: "Volg My".

Since Jesus was a political faction founder, and the earliest traditions telling of how Jesus founded his faction consist of repeated "follow me" injunctions without discipleship, the quality of relationship of faction members to Jesus would not originally have been that of disciple to teacher. Initially, what Jesus' faction members were to do was to assist Jesus in proclaiming the gospel of the kingdom and healing and exorcising with a view to the kingdom (as for example, in Matt 10:5-15).

(Malina 2001b:117)

Die rede waarom die Jesusbeweging as 'n politieke faksie verstaan moet word is omdat politiek en die familie die twee dominante sosiale instellings in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld was. Wanneer iemand dus 'n groep gestig het om hom te help om 'n saak te bevorder, soos in die geval van Jesus waar mense gehelp het om die koninkryk van God te verkondig, kan die vorming van hierdie groep 'n politieke faksie genoem word.⁹³

Malina (2002:5-7) noem Jesus se oproep aan ander om Hom te volg een van die historiese sekerhede rondom die lewe van Jesus. Hierdie historiese sekerheid word verder bevestig deurdat daar, na Jesus se lewe op aarde, 'n groep volgelinge van Jesus bestaan het wat tydens Jesus se aardse lewe naby aan Hom geleef het.

Om deel te word van hierdie politieke faksie wat die Jesussaak gedien het was nie so maklik nie. Deelname aan hierdie faksie (as 'n *fictive kinship*) het geïmpliseer dat hulle wat deel geword het van hierdie faksie hulle familiële bande moes versak. Hulle moes dus van bande wat aan hulle identiteit en sekerheid gegee het losbreek en deel word van 'n nuwe groep wat 'n fiktiewe familie (*fictive kin group*) gevorm het. Deur dit te doen het hulle skande oor hulleself en ook oor hulle familie gebring. In wese het hulle hulle identiteit

⁹³ Omdat Jesus 'n teokrasie verkondig het, het sy verkondiging dus ook religieuse en ekonomiese dimensies ingesluit.

verloor, en in die oë van die families waaraan hulle behoort het, *nobodies* geword.

4.2 Die gemeenskap in die tyd van Jesus

Alvorens die dinamiek van die Jesusbeweging bespreek word, kan dit baat om eers 'n paar opmerkings te maak oor die samelewing waarbinne die beweging rondom Jesus bestaan het.

Die wêreld waarin Jesus geleef het, soos reeds hierbo genoem, het twee fokuspunte gehad, naamlik die familie en politiek. Eerste-eeuse Mediterreense persone was deel van 'n kollektiewe gemeenskap. Hulle was nie individualisties nie, maar groepgeoriënteer (kyk Malina 1996:41-61). Hierdie groep was die familie.

Die persone wat deur Jesus geroep is, was manlik. Die rede hiervoor is dat die Jesusverhaal afspeel in 'n samelewing wat dominant patriargaal georiënteerd was. Slegs kinders wat in die vaderlike lyn van die familie was het voorregte gehad.

Groepe het hulleself duidelik afgegrens teenoor ander groepe. Persone wat deel was van die eie groep was deel van die in-groep, en persone buite die groep is beskou as deel van 'n uit-groep. Dit wat eie was aan 'n groep (in-groep) is gesien as die norm (rolverwagting) waarbinne lede van die betrokke groep in die samelewing moes optree. Die reëls van die in-groep was dus die norm wat vir die lede van hierdie groep gegeld het wanneer hulle as individue en as groep na buite geleef het.

Die *peasant* se wêreldbeskouing was temporeel georiënteerd, en hulle het ruimte territoriaal geïnterpreteer. Dit beteken dat hulle gefokus het op die onmiddellike verlede en hede. Kennis van die verre verlede en die verre toekoms was nie vir mense beskore om iets van te weet nie. Slegs God het daarvan kennis gehad.

Die persone wat deel uitgemaak het van die Jesusbeweging was daarop gerig om die teokrasie wat Jesus verkondig het aan Israel te verkondig. Hierdie taak is uitgevoer in 'n landelike (plattelandse) gemeenskap. Hierdie landelike gemeenskap (*peasantry*) was onderworpe aan magsuitbuiting, wreedheid en afdreiging deur die *elite*. Om nie 'n slagoffer van genoemde omstandighede te

word nie was dit vir *peasants* nodig om uit die *elite* van die gemeenskap 'n beskermheer te kry.

In die eerste eeuse Mediterreense wêreld was beskermheer-onderdaan verhoudings algemeen. Persone wat in regeerposisies was het aan ander elite grond uitgedeel of hulle aangestel in politieke posisies. Op hierdie manier het hulle dus van die ander elite lojaliteit en ondersteuning gekry vir hulle eie politieke planne. Hierdie het ook neerslag gevind in die verhouding tussen die Jode en Rome. Keiser Oktavianus en later Augustus het Herodes Antipas aangestel as tetrarg van Galilea. Herodes Antipas was dus verplig om sy beskermheer in alles te ondersteun. Verder het dit ook beteken dat hy Rome se belange eerste gestel het bo dié van sy eie mense. Die tempelelite het ook hulle onderdanigheid aan Rome as beskermheer bewys deurdat hulle die bevel van Rome, naamlik dat daar elke dag 'n gebed en 'n offer in die tempel gebring word vir Rome, gehoorsaam (kyk Carter 2007:5). Horsley (1993:110) voer aan dat die tempelelite ook sonder uitsondering die kant van Rome gekies het wanneer daar konflik tussen die landvolk en Rome sou wees.

Nog 'n vlak waarop hierdie beskermheer-onderdaan gestalte gekry het was tussen die elite en byvoorbeeld die landvolk, kleinboere en armes. Hierdie mense het onder die broodlyn geleef. Wanneer die elite in so 'n verhouding tree met die nie-elite het dit vir die elite 'n verhoging in hulle eer en status beteken. Vir die nie-elite was dit 'n moontlikheid om bo die broodlyn te lewe. Teenoor die lewens van die nie-elite is die elite se lewens gekenmerk deur oorfloed. Uit hierdie beskermheer-onderdaan verhoudings het die elite beheer en sosiale mag gekry oor ander.

Vir beskermhere het die beskermheer-onderdaan verhouding dikwels na twee kante toe gesny. Van Eck (2008b:1742) verduidelik hierdie stelling soos volg:

Elite het dikwels as "beskermhere" opgetree deur die befondsing van openbare feeste, speles, die bou van openbare fasiliteite en die uitdeel van kos, en soms weer as onderdaan van 'n bepaalde beskermheer deur die oprig van byvoorbeeld 'n standbeeld tot eer van die betrokke beskermheer. Die doel van hierdie "bydraes" was niks anders as 'n verhoging van eie status nie.

(Van Eck 2008b:1742)

4.3 Hoe pas die omstandighede wat groeppvorming voorafgaan in in die vorming van die beweging rondom Jesus?

Hierbo (kyk § 3.2; 3.2.1) is reeds verwys na die faktore wat aanleiding gee tot die vorming van kleingroepe, te wete toestande wat gunstig is vir verandering, die bestaan van 'n visie oor 'n moontlike alternatiewe situasie, hoop dat die nuwe situasie suksesvol geïmplementeer kan word, en dat die verandering moet kan geskied binne die sosiale sisteem waarin die groep hulle bevind (Malina 1995:100-102). Tydens die ontstaan van die groep rondom Jesus, en later ook die ontstaan van ander vroeë Christengroepe, was al hierdie toestande teenwoordig (Malina 1995:100). In wat direk volg word daar aandag gee aan hierdie vier toestande wat betref die ontstaan van die groep rondom Jesus.

4.3.1 Gunstige toestande vir verandering

Die eerste toestand wat ideaal is vir die vorming van 'n nuwe groep is dat 'n geleentheid vir verandering teenwoordig moet wees. Hierdie geleentheid word 'n moontlikheid wanneer die gedrag van die samelewing of sekere groepe in die samelewing nie meer 'n effektiewe doel dien in die samelewing nie. Sekere optredes wat vir die samelewing aanvaarbaar is bloot omdat dit deel is van 'n tradisie, eerder as wat dit funksioneel is en bydrae tot die welwees van die gemeenskap, skep 'n toestand wat gunstig is vir verandering. Hierdie verandering is gegrond in 'n persoon se strewe om dit te verander.

Wat die beweging rondom Jesus betref, het Jesus raakgesien dat iets moes verander (Malina 1995:100). Die verandering wat Jesus in die oog gehad het, was reeds met die prediking en dooppraktyk van Johannes die Doper aan die gang gesit. Jesus sit Johannes die Doper se werk voort met sy eie groep dissipels nadat Johannes die Doper gearresteer is. Malina (1995:100) verwoord dit soos volg: "Upon John's arrest, Jesus proceeds to recruit a faction to carry out the programme suggested by John. This was a political programme premised on the need for Israelites to get their lives in order in face of God's impending takeover of the country."

Myns insiens vind bogenoemde standpunt van Malina ondersteuning in die Sinoptiese evangelies. Eerstens kan verwys word na Jesus se uitsprake "Julle het gehoor dat daar gesê is... maar Ek sê vir julle..." (kyk Matt 5:21; 27;

33; 38; 43). Hierdie uitsprake van Jesus bevestig dat die toestand vir verandering gunstig was. In die tweede plek kan verwys word na Jesus se uitspraak in Markus 7:6-13 waar Jesus met die Fariseërs praat oor die oorgelewerde gebruike van die voorgeslagte wat hulle belangriker ag as die wet van God. In hierdie uitspraak van Jesus is dit ook duidelik dat Hy afskeid wil neem van die verlede. Derdens kan hier ook verwys word na wat vroeër oor simboliese- en sosiale universum gesê is (kyk voetnoot 40 in § 2.3).

Anders as die tempelgodsdienste het Jesus God in terme van sy barmhartigheid verstaan, en nie in terme van sy heiligheid nie. Logies het dit 'n gevolg gehad dat Jesus anders oor die samelewing gedink het. Jesus het dus raakgesien dat die tempelgodsdienst se verstaan van God en die misnoeë wat die landvolk daarmee gehad het, 'n toestand was wat gunstige was vir verandering. Die verandering wat moes plaasvind is dat God eerder verstaan moet word in terme van sy barmhartigheid en liefde. Jesus het dus hierdie saak gesien as die tradisie wat moet verander.

Maghebbers het verskeie vorms van legitimering ingespan om legitieme mag te regverdig. Hierdie regeerders het hierdie gedagte so ver gevoer dat hulle aangetoon het dat dit hulle “goddelike” reg en in sommige gevalle opdrag was om te regeer (Herzog 2005:56). Die regeerders het hierdie legitimititeit verder gevoer deur daarop aanspraak te maak dat die gode hulle goedgesind is. Hiervan is Rome 'n goeie voorbeeld. Rome het daarop aanspraak gemaak dat hulle deur die gode – veral Jupiter – uitgekies is om te regeer. Deel van die ideologie van Rome was dat hierdie gode na hulle sal omsien en dat die Romeinse Ryk daarom nooit 'n einde sal hê nie. Rome het hulle ideologie verder gelegitimeer deur hulle eie keiserkultus daar te stel. Hierdie keiserkultus het tempels, beelde, monumente, alles tot eer van die keiser, asook aanbidding van die keiser ingesluit. Horsley (1993:8) wys daarop dat daar daagliks van die tempel in Jerusalem verwag is om 'n gebed en 'n offer aan die keiser te bring.

Die ideologie van die tempelelite het die volgende behels. Wanneer die skuld van die landvolk teenoor die tempel te groot geword het, is hulle land van hulle afgeneem om hulle skuld te dek. Dit het tot gevolg gehad dat die landvolk dagloners geword het en so hulle plek in die tradisionele sosiale struktuur verloor het. Dit het gelei tot spanning tussen die elite en die landvolk het die blaam ontvang vir hierdie praktyk van die tempelelite waarmee die landvolk

uitgebuit is. Die tempelelite het 'n ideologie ontwikkel wat in Herzog (2005:145-146) beskryf word as 'n ideologie van 'blaming the victim'. Deur hierdie ideologie het die tempelelite hulleself van alle blaam onthef. Hierdie ideologie het verder tot gevolg gehad dat die tempelelite nie die landvolk se skuld afgeskryf het tydens die jaar van die jubilee nie en dat hulleself aan hierdie optrede van hulle goddelike sanksie verleen het (kyk Herzog 2005:146). Die elite het ook die pelgrimstogte na Jerusalem en die tempel ingespan om hulle eie belang te bevorder en te regverdig. Van Eck (2008b:1743) verwys soos volg hierna:

Ook die belangrike pelgrimstogte na Jerusalem en die tempel is deur die elite ideologies ingespan om hulle eie belange te bevorder en te legitimeer: deur liturgie en ritueel is die Groot Tradisie telkens inge oefen, die landvolk se verbintenis tot die tempel herbevestig, en die tempeleconomie (die gee van tiendes en offers) gemistifiseer.

(Van Eck 2008b:1743)

Die Groot Tradisie⁹⁴ is dus deur die elite gemistifiseer en misbruik tot hulle eie voordeel.

As gevolg van die verskil in ideologie van die elite en die landvolk en ook weens die feit dat die elite hulle ideologie ten alle tye geregverdig het, was ekonomiese uitbuiting aan die orde van die dag. In hierdie uitbuiting het die tempel 'n sentrale rol gespeel. Al het die landvolk in Galilea buite die jurisdiksie van Judea gewoon, was hulle steeds onderworpe aan die eise van die tempel (kyk Van Eck 2008:1740). Wat die rol van die tempel in ekonomiese uitbuiting was, som Van Eck (2008:1745) dit soos volg op:

⁹⁴ Die Tora is deur die elite op 'n manier geïnterpreteer deur klem te lê op die godsdienstige en sosiale reinheid, die gee van tiendes en offers. Dit was 'n interpretasie waardeur hulle die landvolk uitgebuit en hulleself verryk het. Hierdeur het hulle ook die ekonomiese uitbuiting van die landvolk gelegitimeer. Hulle het hierdie gebruik ook gemistifiseer wat beteken dat hulle deur die misbruik die mag hulle, volgens hulleself op 'n legitieme manier verkry het, Goddelike sanksie te verleen aan die ekonomiese uitbuiting van die landvolk (kyk Herzog 2005:60). Die Groot Tradisie was die vergestaltung van die waardes en norme wat substansie gegee het aan die idelae van die Israelitiese gemeenskap. As die draers van die Groot Tradisie het die tempelelite politieke beheer gehad met twee spesifieke funksies naamlik die insameleing van belasting en om orde te handhaaf op grond van die Tora. Die elite was dus die draers van die Groot Tradisie. Die nie-elite was die draers van die Klein Tradisie. Die Klein Tradisie was vereenvoudigde en nie meer relevante uitdrukking van die ideale wat deur die draers van die Groot Tradisie daargestel is nie (kyk Malina 2001:87-88). Verder onderskei Malina (2001:87) tussen vier groepe indie sameleing naamlik die *elites*, *city non-elite*, *villigars* en die *lowest non-elites*. Hy voer aan (Malina 2001:88) dat die *elites* die draers was van die Groot Tradisie en die *city non-elites* en *villigars* draers was van die Klein Tradisie.

Daar moes dus tussen hulle wat godsdienstig en sosiaal rein en onrein was onderskei word – ‘n reinheidskode wat gekonsentreer het op die tempel en die priesters. Hierdie ideologie het die tempel beheer gegee oor die landvolk en aan hulle die “reg” verleen om tiendes en offers te eis. As onderdaan van hulle beskermheer Rome het die tempelelite egter geen legitimiteit gehad in terme van “die perspektief van onder af nie”.

(Van Eck 2008:1745)

Teenoor die ideologie van die elite het die landvolk ook hulle eie ideologie gehad. Hierdie ideologie was gegrond in die bevryding uit Egipte en die beloofde land wat God as gawe aan die volk gegee het. Die landvolk oordeel dat die land nie aan die regerende elite behoort nie maar aan Jahweh. Dit is daarom ook Jahweh se reg om die land te verdeel en nie die reg van die regerende elite nie. Palestina is deur God aan die landvolk gegee tot seën van almal. Hierdie seën tot almal vind gestalte in die deel en uitdeel van die opbrengs van die land sodat mense nie behoefteig is nie. Binne die konteks van die beskermheer-onderdaan verhouding het die landvolk vir God as die landheer beskou en hulle self as die huurders. As huurders moes hulle daarom ook die oesreste op die land los sodat daar vir die wat nood het kos is om op te tel. Hulle moes ook jaarliks hulle tiendes offer om God se seën voortdurend te ervaar. Elke drie jaar moes hulle ‘n tiende van hulle oes vir die armes gee en elke sewende jaar die land onbewerk laat. Elke vyftigste jaar word land wat verloor is aan die oorspronklike eienaar teruggegee.

Die landvolk het wat hierdie ideologie betref, aan die kortste end getrek omdat hulle voortdurend moes meeding teen die elite wat deur hulle eie ideologie hulle optrede gelegitimeer het.

Uit bogenoemde is dit dus duidelik dat die botsende ideologieë in die eerste-eeuse Palestina gelei het tot konflik en geweld.

4.3.2 Die visie van ’n nuwe situasie

Die stigter van die groep visualiseer hoe die huidige toestand verbeter kan word wanneer die nodige verandering plaasvind. Dit sal van geen waarde wees indien die stigter/leier van die groep ’n duidelike en werkbare visie vir die groep het maar nie die vermoë om die visie suksesvol aan die groep oor te dra nie.

Die stigter/leier van die groep moet die visie op so 'n wyse oordra dat die groep die visie 'sien' en dit deel met die leier.

Die visie wat Jesus gehad het was reeds gewortel in die boodskap wat Johannes die Doper verkondig het. Teen die tyd dat Jesus sy dissipels geroep het om Hom te volg, het Hy reeds hierdie visie gehad en kon Hy dit aan hulle oordra sodat ook hulle die visie van hierdie nuwe groep kon 'sien'. Jesus se visie word volgens Malina (1995:100-101) duidelik wanneer Hy aan sy dissipels die opdrag gee om te preek en te genees in Markus 6:7-13; Matteus 10:1-11; Lukas 9:1-5.

Die visie wat Jesus gehad het was ook die vergestaltung van die koninkryk van God. Hierdie visie het deel uitgemaak van sy prediking en veral neerslag gevind in die gelykenisse⁹⁵ wat Hy vertel het.

Die vertel van gelykenisse was deel van Jesus se strategie om mense sy visie te laat 'sien'. Jesus het aan sy hoorders 'n ander manier daargestel om na alledaagse dinge te kyk. Hy het sy hoorders laat sien wat agter die alledaagse lê (Funk 2006:172). Jesus het alledaagse terme en spreektaal gebruik om te praat oor God se koninkryk. Op hierdie manier het Hy dit verstaanbaar gemaak vir sy gehoor. In die gelykenisse wat Hy vertel het, het Hy nie gebruik gemaak van persoonlike belydenisse of die Skrif direk aangehaal nie. Hy het ook nie vrae wat aan Hom gestel is direk geantwoord nie (Funk 2006:172-175). Jesus se visie was om mense God se koninkryk te laat sien (Funk 2007:89). Die gelykenisse wat Jesus vertel het, het ingesny teen die grein van dit wat sosiaal en godsdienstig aanvaarbaar was. Dit wat Jesus vertel het het loodreg gestaan teenoor dit wat aanvaarbaar was in die samelewing van sy tyd. Deur sy gelykenisse is mense geskok. Dit het die aanvaarbare manier van doen bevraagteken (kyk Beutner 2007:2; Hoover 2001:92; 94; Lauglin 2000:91; Scott 2007:108). Borg (2006:47) voer aan dat Jesus se gelykenisse uitlokkend, versteurend en revolusionêr was. Sy gelykenisse vloei voort uit sy waarnemings en die toestande van die lewe van die landvolk. As alternatief hiervoor het Hy die koninkryk van God verkondig. Hy verkondig dit as radikale kritiek op die samelewing van die dominante sosiale instellings van sy dag.

⁹⁵ Volgens Beutner (2007:2) is 'n gelykenis 'n metafoer wat hoorders uitnooi om hulle visie van 'n saak te herformuleer in 'n manier wat anders is as dit waaraan hulle voorheen gewoond was en wat die norm van die samelewing was.

Jesus se verkondiging van God se koninkryk was die vergestaltung van sy visie hoe die wêreld sal lyk wanneer God koning was, en nie Caesar nie. Van Eck (2009:319) wys daarop dat Jesus hierdie nuwe wêreld dan ook die koninkryk van God noem. Hierdie koninkryk daag alle ander koninkryke van die wêreld uit. Van Eck (2009:319) kom dan tot die slotsom dat Jesus se gelykenisse getipeer kan word as vergelykings of atipiese verhale wat die visie daarstel van 'n nie-apokaliptiese koninkryk wat op sy beurt weer die nuwe visie daar stel van die huidige wêreld. Dit gebeur op 'n manier wat buitengewoon vreemd is vir die samelewing van die eerte eeuse Mediterreense wêreld.

Voorbeelde van Jesus se gelykenisse wat hier gegee kan word is waar Jesus vertel van die groot oes en min arbeiders (Matt 9:36-39); Jesus se verklaring van die gelykenis van die saaiër (Matt 13:18-23; Mark 4:13-20; Luk 8:11-15); die gelykenis van die onkruid tussen die koring (Matt 13:24-30); die gelykenis van die mosterdsaad (Matt 13:31-32; Markus 4:30-32; Luk 13:18-19); gelykenis van die suurdeeg (Matt 13:33); die gelykenis van die saad wat self groei (Mark 4:26-29); die verklaring van die gelykenis van die onkruid (Matt 13:36-43); gelykenisse waar die koninkryk van God vergelyk word met 'n saailand, handelaar wat opsoek is na geie pêrels en 'n treknet was in die see gegooi word om vis mee te vang (Matt 13:44-50); vergelyking van die Fariseërs wat hulle bekeer (Matt 13:52); die gelykenis oor die plig om te vergewe (Matt 18:23-35); die gelykenis van die arbeiders in die wingerd (Matt 20:1-16); die gelykenis van die bruilof (Matt 22:1-14; Luk 14:15-24); die gelykenis van die tien meisies (Matt 25:1-13).

4.3.3 Hoop vir sukses

Persone sluit aan by die groep omdat hulle oortuig is daarvan dat lidmaatskap van hierdie groep vir hulle bevrediging sal bring. Hier kan verwys word na Jakobus en Johannes wat vir Jesus vra of hulle aan sy linker- en regterkant kan sit wanneer Hy eendag regeer (Matt 20:20-23; Mark 10:35-40). Die dissipels het die vooruitsig gehad dat hulle daarby kan baat deur by hierdie groep aan te sluit. Jesus maak dit egter aan hulle duidelik dat hulle dit heeltemal verkeerd verstaan en dat dit nie gaan oor 'n posisie van mag nie. Hierdie versoek van Jakobus en Johannes het by die ander tien dissipels (res van die kleingroep) 'n gevoel van verontwaardiging ontlok (Mark 10:35-45).

Die stigter van die groep moet verder glo dat die lede wat by die groep aansluit die doel wat vir die groep gestel is tot uitvoering sal kan bring. Daar sal dus samehorigheid in die groep moet bestaan. Die leier van die groep is ook verantwoordelik om vertroue in die groep te bou. Hierdie vertroue moet, myns insiens, bestaan in die leier, maar ook tussen groeplede onderling.

Wanneer lede van die groep sien dat die visie wat vir die groep gestel is besig is om te realiseer, bou dit lede se geloof en vertroue in die groep se funksie en in die leier van die groep. Hierdie geloof en oortuiging van die werkbaarheid van die doel van die groep moet in die groep teenwoordig wees. In die groep rondom Jesus het die genesing, eksorsismes en verkondiging van Jesus hierdie rol vervul (Malina 2002:13).

'n Aanduiding dat Jesus se nuwe visie van die koninkryk van God besig was om te realiseer kan eerstens gesien word in die strydgesprekke tussen Jesus en die Joodse leiers (Matt 9:1-8; 10-13; 14-17; 12:1-8; 9-14; 22-32; 38-42; 16:1-4; 15:1-9; 16:1-4; 17:24-27; 19:1-12; 21:12-17; 23-27; 45-46; 22:15-22; 23-33; 34-40; 41-46; 23:13-28; 29-36; Mark 2:1-12; 16-17; 18-22; 23-28; 3:1-6; 20-30; 43-45; 7:1-13; 10:1-12; 11:15-19; 27-33; 12:12; 13-17; 18-27; 28-34; 35-37; 40; Luk 5:17-26; 27-32; 33-39; 6:1-5; 6-11; 7:17-32; 11:14-23; 39-42; 47-51; 12:10; 54-56; 19:39-40; 45-48; 20:1-8; 19; 20-26; 27-40; 25-28; 41-44; 47-51) en tweedens in die skare wat na Jesus geluister het, het met gesag van Hom gepraat en Hom gevolg (Matt 5:1; 7:28-29; 22:33; 8:1; 18; 9:33; 12:23; 13:2; 15:1; 31; 20:29; Mark 1:45; 2:13; 3:7; 4:1; 5:24; 6:33; 7:14; 8:1; 34; 9:15; 25; 10:46; 12:37; Luk 5:1; 11; 8:4; 13:17; 18:35-36).

4.3.4 Kulturele konteks

Omstandighede in die samelewing moedig persone aan om nuwe groeperinge te vorm. Heel moontlik dien die manier waarop groepe funksioneer geen doel meer nie. Baie van dit wat gedoen word is uitgedien en het min of geen betekenis meer nie. Die samelewing vind geen aanklank meer by die manier waarop take verrig word of die inhoud van die take sigself nie. Daarom is dit nodig dat verandering plaasvind. Hierdie verandering is ingebed in die vorming van 'n nuwe groep. Die vorming van hierdie nuwe groep skep 'n nuwe sosiale aktiwiteit waarvan mense deel kan wees.

Dit is belangrik om in gedagte te hou dat die beweging rondom Jesus nie geïsoleer was in die samelewing nie, maar dat dit 'n beweging is wat bestaan het tussen ander bewegings of sosiale groeperinge⁹⁶ wat hulle eie oortuigings gehad het. Hierdie bewegings het 'n politieke of godsdienstige doel gehad. Dit het in hierdie bewegings ook gegaan oor die verstaan van sekere sake binne die godsdiens van Israel. Mense wat op dieselfde manier oor sake gedink het, dieselfde visie gehad het, saam geglo het in die bereikbaarheid van die doel/visie wat gestel is, en geloof gehad het in ander groeplede en die leier van hulle groep, het saam gegroep. Omdat hierdie verskillende groeperinge in dieselfde samelewing bestaan het, kan die stelling gemaak word dat die sosiale en kulturele omstandighede wat die noodsaak vir die vorming van nuwe groepe tot gevolg gehad het, ook van toepassing is op die beweging rondom Jesus.

Dwarsdeur Markus se verhaal van Jesus is groeppvorming ook duidelik te bespeur. Eerstens kan verwys word na groeppvorming tussen die Fariseërs en Herodiane teen Jesus om van Hom ontslae te raak. Nadat Jesus op die Sabbat 'n man se gebreklik hand genees, wil die Fariseërs en Herodiane 'n komplot teen Hom smee om van Hom ontslae te raak. (Mark 3:6). Wanneer Jesus in die gelykenis van die boere en die wingerd (Mark 12:1-12) daarop sinspeel dat die moordenaars in die gelykenis dui op die Fariseërs, het die Fariseërs 'n plan gesoek om Jesus te laat vang en so van Hom ontslae te raak (Mark 12:12-13). Tweedens kan gewys word op saamgroepering van die Joodse leiers tydens Jesus se verhoor. Die priesterhoofde, familiehoofde en skrifgeleerdes het almal saamgekom om Jesus te verhoor (Mark 14:53). Saam met die Joodse Raad het hulle 'n aanklag teen Hom probeer kry op grond waarvan Hy ter dood veroordeel kon word (Mark 14:55). Nadat Jesus verhoor is, is die uitspraak *eenparig* deur die familiehoofde, priesterhoofde, skrifgeleerdes en Joodse Raad gemaak dat Jesus se optrede die dood verdien (Mark 14: 64-65). Derdens kan gewys word na die verhouding tussen die Joodse Raad en Pilatus. Die Joodse Raad het vir Jesus geboei en Hom aan Pilatus uitgelewer sodat Pilatus die uitspraak kan lewer waarin Jesus ter dood veroordeel word (Mark 15:1). Laastens kan gewys word op die verhouding tussen die Joodse

⁹⁶ Fariseërs, Sadduseërs, Hasmoniërs, Herodiane en die Qumrangemeenskap.

leiers en die skare wanneer hulle die skare opsteek om teen Jesus te kies en te vra dat Pilatus vir Barabbas moet vrylaat (Mark 15:11).

4.4 Hoe pas Malina se vyf fases van groeppvorming in in die beweging rondom Jesus?

In § 3.2.2 is die vyf fases in groeppvorming soos deur Malina (1995:103-106; 2002:12-14) geïdentifiseer, bespreek. Die opmerking is gemaak dat daar 'n fase is wat hierdie vyf fases voorafgaan, te wete die behoefte aan verandering. In wat in hierdie Afdeling volg word aangetoon dat die vyf fases deur Malina genoem, asook die vooraf fase wat geïdentifiseer is, teenwoordig was in die vorming van die beweging rondom Jesus. Aandag word gegee aan die werking van die groep as eenheid, maar ook die onderlinge verhoudinge tussen lede van die groep.

Omdat daar in hierdie studie gepoog word om die ontwikkeling in ampsbegrip vanaf die vroeë kerk tot en met die huidige situasie te meet aan Jesus se oproep tot dissipelskap kan dit nie anders dat die beweging rondom Jesus vanuit hierdie hoek hanteer sal word nie.

Malina (1995:106), in sy onderskeiding tussen verskillende soorte kleingroepe, oordeel dat groepe wat nie net na hulle eie belange omsien nie maar ook 'n ander saak verkondig en voorstaan buitengroepe of instrumentele groepe genoem kan word. Omdat die beweging rondom Jesus die koninkryk van God verkondig het en nie sy eie belange voorop gestel het en verkondig het nie, kan hierdie beweging 'n instrumentele groep genoem word. Die beweging rondom Jesus was gerig op Israel en het gepoog om Israel se verstaan van God te verander. Die doel van hierdie groep was religieus van aard.

The group recruited by Jesus was an instrumental group, a faction with extra-group objectives. The Gospel tradition tells of the Jesus group with a mission to Israelite society as a whole, in Galilee as well as in Perea and Judea. This datum indicates that the Jesus group sought to change Israelite society as a whole. When the change envisioned by a group is societal, the change involved is a social movement. The group supporting and implementing the change is a social movement organization.

(Malina 1995:106)

Die beweging rondom Jesus was nie uitsluitlik religieus in sy oogmerke nie, aangesien die religieuse instelling in die eerste-eeuse Mediterreense wêreld ingebed was in die familiale-, ekonomiese- en politieke instellings. Malina is dus korrek wanneer hy stel dat die beweging rondom Jesus sosiaal georiënteerd was en as 'n sosiale beweging beskou kan word. Hierdie beweging het dit ook ten doel gehad om sosiale verandering te bewerkstellig en te implementeer.

Die verhaal van Jesus se werk begin met die vorming van 'n kleingroep waar Hy die dissipels roep.⁹⁷ Die beweging rondom Jesus het ontstaan omdat Jesus die visie gehad van iets wat moet verander (kyk Malina 2002:11). Die groep wat Hy stig, stig Hy om Hom te help om hierdie visie wat Hy het tot uitvoer te bring. Die manier waarop daar oor God gedink is, het nie ooreengestem met die manier waarop Jesus daarvoor gedink het nie. Dit moes verander ten einde nuwe betekenis daaraan te gee terwyl die essensie van die saak behoue bly. Dit wat in die verlede gewerk het moet “vertaal” word in terme van die huidige situasie. Daarom is dit van belang dat die beweging rondom Jesus bekyk deur die bril van die vyf fases in kleingroepvorming.

Jesus het Hom gerig op Israel. Israel se verstaan van God was in terme van die skeppingsorde. God het alles georden en is daarom 'n God van orde. Hy is heilig en daarom moet sy volk ook heilig lewe. Hierdie verstaan van God het in die samelewing 'n bepaalde orde geïmpliseer. Van Eck (1995:181-182) identifiseer in hierdie verband die sogenaamde *maps of persons*,⁹⁸ *maps of time*,⁹⁹ *maps of places*¹⁰⁰ en *maps of things*.¹⁰¹

⁹⁷ Kyk Matteus 4:18-22; Markus 1:16-20 en Lukas 5:1-11.

⁹⁸ Hierdie *map of persons* is deur die Fariseërs toegepas deur net te eet saam met diegene wat kulties rein soos hulle was. Hulle het Jesus hieroor gekonfronteer omdat Hy saam met tollenaars en sondaars eet (Matt 9:10-11; Mark 2:15; Luk 5:29). Jesus se tafelgemeenskap met hierdie “sondaars” het vir die fariseërs beteken dat Hy ook deel van die sosiaal-veragtes was. Jode het ook nie saam met heidene geëet nie. Selfs waar rein persone saamgeëet het was daar statusverskille teenwoordig in terme van tafelplassings en die soort en hoeveelheid kos wat aan sekere persone bedien is (kyk Neyrey 1991:364; Van Eck 1995:181).

⁹⁹ *Maps of time* verwys onder andere na sekere maaltye wat op sekere tye geëet moes word soos die Paasmaaltyd. Tydens 'n maaltyd was daar ook sekere tye waarop sekere geregte voorgesit moes word (kyk Douglas 1972:66; Van Eck 1995:182).

¹⁰⁰ Die verstaan van 'n geordende heelal is oorgedra na reëlins wat getref is ten opsigte van waar persone sit tydens 'n maaltyd. 'n Fariseër sou besorg gewees het oor die plek waar hy geëet het om daardeur te verseker dat alle reinheidsmaatreëls ten opsigte van die voorbereiding van die voedsel, asook die nodige reinigingsmaatreëls nagekom sou kon word. Jesus se vermeerdering van die brood in 'n afgeleë plek – saam met almal wat teenwoordig

Die verandering wat Jesus in sy visie geïdentifiseer het was dat God eerder in terme van sy barmhartigheid verstaan moes word. Hierdie verstaan van God het geïmpliseer dat die sosiale grense – deur die tempel daargestel – tussen mense afgebreek moet word, dat daar nie meer verskillende klasse van rein en onrein sou wees nie. In die nuwe huisgesin van God wat Jesus kom verkondig het, word daar nie onderskeid getref tussen goed en sleg, ryk en arm, Israeliet en heiden nie. Van Eck (1995:339-340) verwys hierna deur dit, in navolging van Crossan (1991), 'n *open commensality* te noem:

The startling element of the way Jesus ate was the principle of open commensality. His meals were inclusive; the place where 'nobodies' became somebodies in the kingdom. In terms of the food that was eaten and the seating arrangements at these meals, it was clear in the new household there is neither hierarchical status nor class. It was a situation of egalitarian commensality. Jesus' meals also symbolized the availability of the kingdom and the Patron. The sharing of food in an egalitarian situation where everyone was welcome thus symbolized something of the normal household of the extended family in everyday life: Reciprocal relations, solidarity, hospitality and service.

(Van Eck 1995:339-340)

Al die grense wat bestaan in die samelewing word afgebreek voor God. God se liefde teenoor mense moet in mense se daaglikse lewe sigbaar word.

As deel van hierdie verandering wat deel uitgemaak het van Jesus se visie kan ook verwys word na die eskatologiese verwagting wat die Jodedom in die eerste eeu. Jakobus en Johannes se versoek aan Jesus om aan sy regterkant en linkerkant te sit wanneer Hy as koning heers (kyk Mark 10:37), asook die vraag na wanneer Hy weer die koninkryk van Israel gaan oprig (kyk Mark 13:4), maak dit duidelik dat die mense rondom Jesus 'n apokalipties-eskatologiese verwagting gehad het. As kind van sy tyd is dit heel moontlik die

was – kon nie aan hierdie voorwaardes voldoen nie. Daar sou byvoorbeeld nie water vir almal gewees het om die reinigingsrituele uit te voer voordat daar geëet is nie (kyk Neyrey 1991:366; Van Eck 1995:181-182; Van Staden 1991:216-220).

¹⁰¹Alle soorte kos is geklassifiseer. Sommige kossoorte was vanselfsprekend onrein (Lev 11:1-47). Ander kossoorte moes op 'n sekere manier voorberei word en ander kon deur tiendes wat daarvoor betaal word, rein verklaar word. Die kwessie oor rein en onrein kos het ook gegeld vir die middele wat gebruik is om die kos in voor te berei en waaruit dit geëet is. Slegs sekere onderwerpe van bespreking is toegelaat aan tafel en sommige onderwerpe was 'n vereiste. Tydens 'n familiemaal sou die geselskap gaan oor dit wat vir die familie opbouend is. Daar sou nie tydens hierdie maaltyd kritiek teenoor mekaar uitgespreek word nie (kyk Neyrey 1991:365-366; Van Eck 1995:181).

eskatologiese verwagting wat vir Jesus geleer is toe Hy 'n kind was. Die eskatologie wat Jesus egter verkondig het was 'n etiese eskatologie. Dit het dus nie gegaan oor 'n politieke oorwinning van die huidige juk waaronder God se volk geleef het nie, maar die leef van die koninkryk hier en nou.

Jesus het dus die visie van verandering gehad in terme van die Jodedom se verstaan van God asook hulle eskatologiese verwagting. Deur te verkondig waarna hierbo verwys is het Jesus in sy prediking vir mense 'n ander moontlikheid daargestel hoe om vir God te verstaan en hulle lewens daarvolgens in te rig. Jesus was nie die enigste prediker nie. Vanuit ander oorde is daar soortgelyke oplossings aangebied. Mense moes die keuse maak vir wat Jesus hulle leer of die onderrig wat hulle uit ander oorde ontvang.¹⁰² Wanneer mense hulle kon identifiseer met wat Jesus hulle leer, het hulle besluit om deel te word van die beweging rondom Jesus en te leef soos wat God van hulle vra.

Vervolgens word daarop gewys hoe die teorie van elke fase van kleingroepvorming neerslag vind binne die beweging rondom Jesus.

4.4.1 Groepvorming (*forming*)

In hierdie fase word die groep saamgestel. Hierdie fase word duidelik in die beweging rondom Jesus wanneer Jesus persone roep om Hom te volg (vgl Matt 4:18-22; Mark 1:16-20; Luk 5:1-11). Wanneer Jesus hierdie mense roep om Hom te volg word dit duidelik dat die groep waarvan hulle deel word reeds 'n goed omlynde funksie het om te verrig. Jesus roep persone terwyl Hy seker is van 'n visie vir die groep wat besig is om gevorm te word.

In hierdie fase is daar by die lede van die groep onsekerheid. Die rede vir hierdie onsekerheid is dat daar nog nie waarborge bestaan of die visie van die groep haalbaar is nie en ook dat die lede van die groep mekaar nog nie ken nie. Daar bestaan onsekerheid of lede van die groep hulle sal skaar by die visie

¹⁰² Wat Jesus in sy oproep tot dissipelskap vir mense gevra en wat die sosiale norm van die tyd was, was twee verskillende sake. Jesus het gevra dat mense wat agter Hom wil aankom die belangrikste sosiale instelling, naamlik die familie, moet versak en deel word van die nuwe familie van God. Mense moes dus die keuse maak of hulle bereid was om hulle te identifiseer met hierdie verandering wat die visie van Jesus was, of nie. Wanneer hulle daarmee geïdentifiseer het, het hulle deel geword van die beweging rondom Jesus. Dit het beteken dat die verandering wat aanvanklik geïdentifiseer is, en waarmee hulle hulleself kon identifiseer, 'n verandering in hulle lewens tot gevolg gehad het.

en doel van die groep en of hulle nie hulle eie doelwitte wil bereik deur van die groep gebruik te maak nie. Daar is dus 'n onsekerheid oor die suiwerheid van motiewe waarom lede wel by die groep aansluit. Malina (2001a:208) beskryf die gedrag in hierdie fase van groeppvorming as tentatief, terughoudend en eksperimenteel.

At this stage, members of both types of groups, that is the task-orientated and the social type, are anxious and uncertain about belonging to the group. They exhibit typical cautious behaviour. Each member cautiously tries to ascertain whether the group will meet his or her needs. The behaviour of group members towards each other is tentative, commitment in the group is low.

(Malina 2001a:208)

Hier kan na die volgende voorbeelde in die beweging rondom Jesus verwys word wat kenmerkend is van die vorming fase van 'n kleingroep. Die eerste voorbeeld is waar Jesus se dissipels en van die mense wat saam met hulle by Jesus was terwyl Hy die gelykenis van die saaiër vertel het, Hom begin uitvra oor die betekenis van die gelykenis (Mark 4:10). Hulle het steeds nie geweet wat Jesus met hierdie gelykenis bedoel het nie (Mark 4:11; 13) en dit was nodig dat Jesus hierdie gelykenis vir hulle verduidelik. Tweedens kan verwys word na die storm wat losbars terwyl Jesus en sy dissipels in die skuit was (Mark 4:35-41). Die dissipels word bang en maak vir Jesus wakker. In hulle vraag of Hy nie omgee of hulle vergaan nie hoor Jesus hulle vrees en kleingelowigheid. Hy maak dan die storm stil en in die vraag van die dissipels wat volg (Mark 4:41) word dit duidelik dat hulle nog steeds nie verstaan wie Jesus werklik is nie. Laastens word verwys na die vermeerdering van die brood (Mark 7:35-44; 8:1-10). Wanneer Jesus vir sy dissipels sê dat die skare honger is, dan soek die dissipels brood om die skare mee te voed. Hulle verstaan nie dat Jesus self die brood uit die hemel is wat mense se honger stil nie.

In al drie hierdie voorbeelde is dit duidelik dat die groep/beweging rondom Jesus nog in die eerste fase van groeppvorming is. Hulle is nog nie seker wat hulle elkeen se doel of plek in die groep is nie. Hulle sien ook nog nie hulle leier raak vir wie Hy werklik is nie.

Lede voeg hulle tot die beweging rondom Jesus omdat hulle geroep word en nie uit eie besluit nie. Tog was die beweging rondom Jesus nie 'n

eksklusiewe groep nie. Dit was 'n groep met 'n openheid na buite. Lidmaatskap tot die beweging rondom Jesus het bestaan uit 'n binneste en buitenste sirkel. Die binneste sirkel het bestaan uit die twaalf dissipels wat Jesus gevolg het en die buitenste sirkel uit hulle wie se fisiese navolging van Jesus tyd en plekgebonde was (Mark 2:13; 3:7; 5:24; 9:25; 10:46).

4.4.2 Strukturering (*storming*)

Tydens hierdie fase is elke lid in die groep op soek na 'n posisie in die groep. Dit het tot gevolg dat interaksie tussen die groepslede plaasvind wat daartoe lei dat interpersoonlike verhoudings begin ontwikkel. Namate hierdie interpersoonlike verhoudings ontwikkel word die verhouding tussen groepslede meer gemaklik en emosies word vryer uitgedruk. Die onderlinge samewerking tussen lede van die groep is in hierdie fase baie traag. Groepslede is meer selfgeldend juis om deur die nastreef van die groep se doel hulle eie belange te bevorder of te bereik.

Die volgende vertellings in die Sinoptiese evangelies kan hier as voorbeelde dien: die dissipels se dispuut oor wie die belangrikste is in die koninkryk van die hemel (Mark 9:33-37; Matt 18:1-5; Luk 9:46-48), die versoek van Jakobus en Johannes om aan Jesus se linker- en regterkant te sit wanneer Hy uit die hemel regeer. In die vraag van hierdie twee dissipels is dit duidelik dat hulle vir Jesus iets vra waarby hulle self kan baat vind. Die verhouding tussen hierdie twee dissipels en die res van die dissipelkring ly skade deurdat hulle op grond van wat hulle vra self wil baat vind en nie dink aan die res van die groep nie (Mark 10:41; (Matt 20:20-23 [hulle ma vra dit vir Jesus]), 'n algemene argument oor voorrang (Mark 10:41-44; Matt 20:24-27; Luk 22:24-27) en die besorgdheid oor beloning (Mark 10:28-31; Matt 19:27-30; Luk 18:28-30) (kyk Malina 2001a:208-209). Nog 'n voorbeeld van een van die groepslede uit wie se optrede dit duidelik is dat hy self by iets baat is Judas wat betaal word om vir Jesus verraai (Mark 14:43-46; Matt 27:3). 'n Vertelling waar emosie vrylik uitgedruk word is wanneer Petrus vir Jesus eenkant toe neem en Hom berispe nadat Jesus sy lyding en dood aankondig (Mark 8:32-33; Matt 16:22-23). Hierdie optrede van Petrus is dan ook 'n poging om Jesus te oortuig om die doel van die groep te verander sodat die lede van die groep self kan baat vind daarby (Malina 2001a:209).

Toegewydheid in die beweging rondom Jesus het groter geword as vroeër. Die rede vir die toename in toegewydheid is weens die feit dat elkeen op soek is na dit wat hy self kan wen uit die nastreef van die groep se doel. Nadat Jesus en sy dissipels die paasmaaltyd geëet het en hulle uitgaan na die Olyfberg, sê Jesus vir sy dissipels dat hulle as groep uitmekaar gaan spat. Petrus ontken dit ten sterkste deur te sê dat hy nooit vir Jesus in die steek sal laat nie, selfs al doen al die ander dissipels dit. Ook in hierdie optrede van Petrus word dit duidelik dat hy homself afbaken teen die res van die groep en dat hy by Jesus sal bly (Mark 14:29). Wanneer Jesus gevange geneem word in die tuin van Getsemanè kom daar 'n klomp mense met stokke en swaarde daar aan om Jesus te vang. Een van Jesus se volgelingen wat by hulle was het na 'n swaard gegryp en die oor van die hoëpriester se slaaf afgeknap (Mark 14:47). Hierdie gebeure dui ook op die hoë toegewydheid van die lede van die groep rondom Jesus.

4.4.3 Groepsbewustheid (*norming*)

Lede erken dat konflik wat in die groep bestaan opgelos moet word anders sal dit die effektiewe funksionering van die groep beïnvloed. Die belange van die groep is nou sterker as die belange van individue. Die bewustheid dat die nastreef en bereiking van die groep se doel belangriker is as dié van die groeplede, word 'n werklikheid by elke groepslid (Matt 10:5-25; Mark 3:13-15; 6:7-11; Luk 9:1-5) In hierdie gedeeltes gee Jesus duidelike opdragte aan sy dissipels. Jesus se visie, naamlik die verkondiging van die koninkryk van God, maak deel uit van die opdrag wat aan die dissipels gegee word. Jesus verduidelik ook aan hulle die gevolge wanneer hulle as groep sy visie uitleef. Laastens vat Jesus die essensie daarvan saam om deel te wees van die nuwe huishouding van God deur daarop te wys dat die strewe na mag en om hoër as iemand anders geag te word, nie deel uitmaak van sy visie nie.

In groepe waar dit gaan oor sosiale aktiwiteite, soos in die beweging rondom Jesus, is hierdie 'n fase van kohesie (Malina 1995:104). Die band tussen lede van die groep word sterker omdat elkeen hom assosieer met die visie van die groep en hierdie visie ook sy eie maak.

Ruimte word gelaat vir verskille onder groepslede. Sou daar konflik ontstaan as gevolg van hierdie verskille is die belangrikste om eers die konflik

op te los anders belemmer dit die effektiewe funksionering van die groep.

Toegewydheid aan die groep is op hierdie stadium baie groot.

Hier kan weer gewys word op Petrus se optrede wanneer hy sê dat hy nooit vir Jesus in die steek sal laat nie (Mark 14:29). Nog 'n voorbeeld is wanneer een van hulle wat by Jesus was toe Hy gevange geneem is, die oor van die hoëpriester se slaaf afkap (Mark 14:47).

4.4.4 Uitvoering (*performing*)

Die doel waarvoor die groep gestig is word nou uitgevoer. Markus 6:12-13 en Lukas 9:6 dien as getuigenis dat die beweging rondom Jesus ook hierdie fase van groepvorming bereik het. Hierdie teksgedeelte beskryf die taak wat die dissipels verrig het as deel van die uitvoering van die visie wat Jesus gehad het. Op grond van Markus 6:12-13 en Lukas 9:6 kan die gevolgtrekking gemaak word dat die dissipels die essensie van Jesus se boodskap en visie uitgevoer het. In Markus 1:15 het Jesus die kernboodskap van sy prediking gegee. Hierdie boodskap kontinueer nou in die prediking van die dissipels in Markus 6:12-13. Die doel waarvoor die beweging rondom Jesus “gestig” is, was volgens Malina (2001:117) verkondiging en genesing. Uit die dissipels se optrede so pas beskryf word dit inderdaad duidelik.

Genesings het volgens Malina (2002:13) plaasgevind binne die konteks van politieke religie. Dit beteken dat dié wat gesagsposisies gehad het, soos byvoorbeeld die Fariseërs en Sadduseërs, bedreig gevoel het deur die beweging rondom Jesus se optrede (*performing*). Hieroor maak Malina (2001a:210) die volgende opmerking: “Thus, what the performing consisted of, by all accounts, was proclamation and healing. Healing took place in a context of political religion, hence readily threatened those in authority.” Hierdie was die gesag waarmee die beweging rondom Jesus opgetree het en wat die aandag van die leiers in Jerusalem op Jesus en sy dissipels geplaas het.

4.4.5 Ontbinding (*adjourning*)

In meeste gevalle word die doel waarvoor kleingroepe gestig is of die visie wat tydens die stigting geformuleer is, bereik. Groepslede begin hulle nou voorberei op die ontbinding van die groep. Hulle optrede reflekteer hulle pogings om die naderende einde van die groep te hanteer.

Wat die beweging rondom Jesus betref, was dit die kruisiging van Jesus wat gelei het tot die ontbinding van die beweging rondom Jesus (Malina 1995:105). Hierdie fase van die beweging rondom Jesus was skielik en vinnig (Mark 14:27, 50-51; Matt 26:31, 56; Luk 22:31-34).

Na Jesus se opstanding uit die dood het hierdie groep weer begin funksioneer. Dit was egter nie nodig vir 'n tweede vorming (*forming*) nie omdat die groep reeds gevorm is toe Jesus hulle geroep het om Hom te volg. Die *norming* fase het weer begin wanneer Maria Magdalena, Maria die ma van Jakobus en Salomè by die leë graf aankom en die opdrag kry om vir die dissipels te gaan vertel dat Jesus opgestaan het en hulle vooruit gaan na Galilea soos wat Hy vir hulle gesê het dit sal gebeur (Mark 16:6-7). Jesus het ook aan twee dissipels verskyn terwyl hulle oppad was (Mark 16:12). Daarna het Hy aan die elf verskyn terwyl hulle aan tafel was. Tydens hierdie verskyning het Hy aan hulle die opdrag gegee om die evangelie te verkondig (Mark 16:14-15).

Volgens Malina (2002:14) was Jesus se opstanding uit die dood die impetus vir die groepsbewustheid wat onder die dissipels ontstaan na sy opstanding. Malina stel dit soos volg:

But with the experience of the Risen Jesus, a feedback loop enters the process with new norming and subsequent performing, as described telescopically in the final sections of Matthew and Luke, but at length in the opening of Acts. The new norms point to a shift from political concerns, to fictive kinship concerns...Thus in the development of Christianity, the adjournment of the Jesus movement group signalled by the crucifixion of Jesus loops back to renewed norming and performing for former Jesus faction members, around whom Christian fictive kin groups emerge. The trigger event for this loopback was their experience of Jesus after his death, an experience understood as the work of God, now perceived as 'He who raised Jesus from the dead' (Acts 3:15; Rom. 8:11).

(Malina 1995:105)

Wanneer in gedagte gehou word dat dit in die geval van die beweging rondom Jesus dieselfde lede was wat na sy opstanding die evangelie verkondig het, kan Malina gelyk gegee word dat die tweede siklus in die lewe van die groep begin by *norming of performing*.

Die stelling kan dus gemaak word dat in die tweede siklus van die groep die vorming- (*forming*) en struktureringsfase (*storming*) van die groep ingebed

is in die groepsbewustheid- (*norming*) en uitvoeringsfase (*performing*) van groeppvorming.

Volgens Malina (1995:101) weerspieël die dokumente van die Nuwe Testament die fases van strukturering (*storming*) en groepsbewustheid (*norming*) in die beweging rondom Jesus. Navorsers bestudeer hierdie dokumente asof dit reeds in die uitvoeringsfase (*performing*) is. Hierteen moet gewaak word. As moontlike rede hiervoor voer hy aan dat die kerk wat hierdie dokumente bestudeer en antwoorde daarin soek vir sy eie situasie in die fase is van uitvoering (*performing*).

Malina se argument kan myns insiens verstaan word as 'n poging om te sê dat die beweging rondom Jesus in die fases was van strukturering (*storming*) en groepsbewustheid (*norming*). Wat ons dus in die evangelies mee te doen het, is 'n riglyn wat deur die skrywers van die evangelie, na aanleiding van die Jesussaak, daargestel is. In die strukturering (*storming*) en groepsbewustheid (*norming*) fases word 'n moontlike struktuur daargestel waarbinne die funksionering van die Jesussaak geïmplementeer kan word. Die fase van groepsbewustheid (*norming*), soos wat ons dit vind in die Jesusverhaal, kan van toepassing gemaak word op die situasie van vandag. Die kerk kan die beweging rondom Jesus se fases van strukturering (*storming*) en groepsbewustheid (*norming*) gebruik om betekenis te gee aan sy uitvoering (*performing*) in 'n wêreld vandag wat ver verwyderd is van dié waarin die beweging rondom Jesus gefunksioneer het.

Hierdie gedagte sluit ook aan by die uitgangspunt van hierdie studie naamlik dat die wesenlike van die amp vandag steeds gevind kan word in Jesus se oproep tot dissipelskap.

4.4.6 'n Tweede groepsbewustheid (*norming*)

Nadat Jesus gevange geneem is spat sy dissipels uitmekaar. Dit is die begin van die vyfde fase (*adjourning*) in die beweging rondom Jesus. Omdat die dissipels bang was dat hulle met Jesus geassosieer word en die lot van sy kruisiging ook hulle lot word, is die opbreek van die groep skielik. Malina (2002:14) stel dit soos volg:

In the Gospel story, the performing phase comes to a rather abrupt end, marked by the crucifixion of Jesus. With regard to Jesus' core group, the postcrucifixion stories attest liberally to preparations for adjourning, quashed by the appearance of the risen Jesus, an altered state of consciousness experience.

(Malina 2002:14)

Nadat die groep weer bymekaargekom het na Jesus se opstanding uit die dood (Mark 16:14) begin die derde fase van groeppvorming naamlik groepsbewustheid (*norming*), weer in hierdie groep. Die aanvanklike visie wat die groep gehad het voor die eerste vorming het nou na die Jesus se opstanding uit die dood en sy verskyning aan die dissipels nuwe momentum gekry. Dit was die begin van 'n tweede *performing*-fase van die groep. Die lede van die "tweede" groep is met die uitsondering van Judas dieselfde. Alhoewel die omstandighede anders is as dié waarin die eerste groep ontstaan en funksioneer het, bly die saak waaroor dit gaan dieselfde. Tussen die eerste groep en die tweede groep, wat ook 'n voor-Pase en na-Pase groep genoem kan word, bestaan daar dus 'n saaklike kontinuïteit. Hierdie saaklike kontinuïteit is gegrond in die visie van die eerste groep wat gefunksioneer het terwyl Jesus geleef het. Die Jesussaak gaan dus voort in hierdie nuwe beweging.

Volgens Malina (2002:14) het die tweede fase van groeppvorming (*storming*) waartydens die groep 'n selfbewustheid ontwikkel gevolg na die vorming van die 'tweede' groep. Dit het volgens Malina (2002:14-15) gelei tot 'n nuwe groep wat hy 'n Jesus-Messiasgroep noem. Hierdie fase lei myns insiens tot die ontstaan van die eerste vroeë Christengroepe.

Omstandighede wat verander en lei tot ontbinding van groepe en die "tweede" vorming daarvan is iets wat vanaf die tyd van Jesus deur die kerkgeskiedenis tot vandag steeds bestaan. Daarom is dit vandag steeds 'n werklikheid dat groepe ontbind, maar ook 'n noodigheid dat hulle op grond van nuwe omstandighede weer vorm en 'n nuwe groepsbewustheid of groeidentiteit vorm. Tydens hierdie prosesse, wat die kerk betref, is dit van uiterste belang dat die Jesussaak steeds gehandhaaf sal word. Alhoewel die nuwe groep in 'n samelewing en kultuur bestaan wat ver verwyderd is van die eerste beweging rondom Jesus is dit steeds nodig dat die saaklike kontinuïteit tussen die eerste beweging rondom Jesus en die huidige groep bestaan.

In die volgende hoofstukke gaan gepoog word om die vraag te antwoord of daar 'n saaklike kontinuïteit bestaan tussen die Jesussaak en die Pauliniese kerk, die kerk in die era na Paulus, die verstaan van die kerk volgens die Reformatoriese kerkreg en die NHKA. Die antwoord op hierdie vraag sal dan gebruik word om die ampsbegrip in die NHKA van naderby te bekyk, en om hierdie ampsbegrip te meet aan Jesus se opdrag tot dissipelskap ten einde 'n gevolgtrekking te maak of die saaklike kontinuïteit wat daar tussen die kerk vandag en die Jesussaak bestaan ook neerslag vind in die kerk se ampsbegrip.

4.5 Die institusionalisering van *charisma*

Omdat hierdie studie fokus op die institusionalisering en de-institusionalisering van *charisma* binne die grense van Jesus se oproep tot dissipelskap, en daarmee verder poog om die huidige ampsbegrip van die NHKA daaraan te meet sal dit die moeite loon om kortliks 'n oorsig te gee wat onder die begrip *charisma* verstaan word.

Louw en Nida (1989:569-570) onderskei tussen drie verskillende betekenis van *xa/risma*. Die woord *xa/risma* kan verwys na materiële middele wanneer dit gebruik word om 'n bydrae te beskryf (bv 1 Kor 16:3). In die tweede plek kan *xa/risma* verwys na omkoopgeld om daardeur iemand se guns te wen (bv .Hand 24:27), en derdens kan dit verwys na geestelike gawes. Hierdie geestelike gawes word gebruik tot opbou van die gemeente. 'n Persoon wat in besit is van hierdie gawe nadat hy dit ontvang het behoort dit dus te gebruik om die groep waaraan so 'n persoon behoort tot diens te wees. Paulus verwys na hierdie gawes in Romeine 1:11 en 6:23. Lede van 'n groep volg 'n leier op grond van bepaalde gawes wat hy ontvang het.

Volgens Holmberg (1978:138) is *charisma* nie 'n psigologiese eienskap en daarom deel van 'n mens se persoonlikheid nie. Hy stel dat *charisma* 'n sosiologie fenomeen is wat nie los van 'n sekere konteks bestaan nie. As daar nie 'n groep is wat dieselfde belange en visie met mekaar deel nie kan daar, volgens Holmberg, nie iets soos *charisma* bestaan nie. Holmberg (1978:138) verwoord dit soos volg: "Charisma is not an individual psychological trait but a strictly social phenomenon; without acknowledgement from a group of believers charisma simply does not exist."

Op grond hiervan word daar dikwels verwys na charismatiese leiers, dit is, leiers wat 'n besondere band met hulle navolgers het. In pre-moderne samelewings het dit veral voorgekom in godsdienstige groepe waar die groepslede op grond van die leier se *charisma* hulleself met hom kon assosieer. Op grond van lede se eie *charisma* voer Holmberg (1978:139) aan dat hulle nader aan hulle leier sal beweeg en so getroue volgelinge van die leier sal word. Hierdie groepe het geen reëls om konflik of probleme wat in die groep mag ontstaan, te hanteer nie. Wanneer konflik of probleme wel opduik word dit op 'n charismatiese wyse hanteer. Hiermee word bedoel dat die leier sy outoriteit as leier gebruik om die probleem te hanteer. Charismatiese leierskap is buitengewoon en die *charisma* van die leier lei daartoe dat sy wysheid aanvaar word bo konvensionele wysheid. Dit beteken dat die optrede en wysheid van en die verhouding tussen die charismatiese leier en sy groepslede verhef is bo kritiek van dit wat die samelewing as normatief sou reken. Holmberg (1978:139) beskryf dit soos volg:

Charismatic authority is thus “extra-ordinary” (“auser-alltäglich”) to an extreme degree and consequently sharply opposed to rational and traditional authority which are everyday forms of authority. In the charismatic group the hitherto prevailing everyday rationality and tradition in economic conduct, regular work, family life, religious custom is despised and repudiated and replaced by a totally new way of life.

(Holmberg 1978:139)

4.6 Weber se beskrywing van charismatiese outoriteit

Wanneer outoriteit beskryf word as charismatiese outoriteit word daarmee geïmpliseer dat die term *charisma* toegepas kan word op sekere kwaliteite van 'n leier se persoonlikheid. Die leier van 'n bepaalde groep of beweging tree dan op met charismatiese outoriteit. Die leier word as buitengewoon beskou. Verder word die leier ook gesien as iemand wat toegerus is met buitengewone kwaliteite wat gewone mense nie besit nie. Dit waarmee hy toegerus is word beskou as van goddelike oorsprong. Holmberg (1978:138) stem verder met Weber saam dat die basis van egte *charisma* nie gekonstitueer word deur sosiale geldigheid nie, maar eerder deur die feit dat die charismatiese leier sy *charisma* persoonlik kondoneer. Hy stel dit soos volg: “But the basis of genuine charisma is not constituted by its social validation (‘I am/he is sent by God

because people think so'), but quite the opposite ('I am/he is sent by God, so they/we must obey me/him unconditionally)."

Charisma is dus deel van 'n leier se persoonlikheid en vind neerslag in sy optrede en leiding wat Hy aan 'n groep gee. 'n Leier gebruik ook sy/haar *charisma* om 'n groep sy/haar visie te laat 'sien'.

Groepe wat ontstaan as gevolg van die *charisma* van 'n leier kan verdeel word in twee sirkels van navolgers. Die binneste sirkel staan bekend as "staff". Daar is ook 'n wyer sirkel van navolgers. Met verwysing na die beweging rondom Jesus kan gesê word dat die dissipels die binneste kring gevorm het, en dat die skare met wie Jesus telkens te doen gehad het die wyer sirkel was. Die wat die binneste kring uitmaak word deur die leier geroep omdat hy potensiaal in hulle raaksien.

In 'n groep wat deur 'n charismatiese leier gelei word bestaan daar geen administratiewe struktuur of sisteem van formele reëls nie. Teregwysings en vermanings word gemaak soos nodig wanneer dit na vore kom. Oordele in hierdie verband word op grond van die *charisma* van die groepleier beskou as goddelike oordele of openbarings. Charismatiese outoriteit is buitengewoon en word gestel teenoor rasoniese en tradisionele outoriteit.

Holmberg (1978:139) maak verder die belangrike opmerking dat charismatiese outoriteit vreemd is vir alledaagse strukture en roetine. Die outoriteit van die charismatiese leier is anti-ekonomies, anti-geïnstusionaliseer en uiters persoonlik. Daarom is *charisma* in sy suiwerste vorm iets wat onstabiel is en ook nie 'n lang lewensduur het nie aangesien dit nie baie lank neem voordat ook hierdie soort leierskap getradisionaliseer of geïnstusionaliseer word nie. "The hot flowing lava of the charismatic eruption soon cools and hardens into structures of normal solidity"

(Holmberg 1978:139)

4.7 'n Gewysigde weergawe van Weber se konsep van charismatiese outoriteit

Holmberg is een van diegene wat krities staan teenoor Weber se beskrywing van charismatiese outoriteit. In 'n kritiese bespreking van Weber se beskrywing van charismatiese outoriteit poog Holmberg (1978:140-148) om 'n nuwe gewysigde en komplimenterende weergawe van Weber se konsep van

charismatiese outoriteit daar te stel. Hy maak in hierdie verband vyf kritiese opmerkings wat hieronder kortliks bespreek word.

4.7.1 Psigologiese en/of sosiologiese definiëring van *charisma*

Holmberg begin sy konstruktiewe kritiek teen Weber deur te verwys na Weber se definisie van die charismatiese fenomeen as ossillerend tussen die psigologiese en sosiologiese aspekte daarvan. Soms word dit gedefinieer as 'n persoonlike eienskap van 'n leier met verwysing na 'n magiese krag wat die leier het. Hierdie persoonlike eienskap het tot gevolg dat groepslede toegewyd is teenoor hulle leier en op grond daarvan voel hulle verplig om hulle leier te gehoorsaam. Ander kere beskryf Weber *charisma* deur te sê dat dit nie kan bestaan sonder sosiologiese geldigheid nie. Die leier se *charisma* is dan afhanklik van die navolgers se erkenning daarvan. Dit kan dus nie bestaan los van 'n sosiale groep nie. *Charisma* is dus volgens laasgenoemde opmerking nie 'n persoonlikheidseienskap nie, maar eerder 'n sosiologiese fenomeen. In die eersgenoemde geval is *charisma* iets wat empiries getoets kan word, en in laasgenoemde geval is dit gegrond in dit wat die groep van hulle leier glo.

Die vraag na die psigologie van charismatiese leierskap is volgens Holmberg (1978:140) belangrik, maar moet losgemaak word van die funksionering daarvan. Hy verwoord dit soos volg: "The question of charismatic leadership is important in itself but must be separated from the question of how charismatic authority functions" (Holmberg 1978:140).

Dit is dus duidelik dat, volgens Holmberg, Weber nie duidelik genoeg onderskeid tref tussen *charisma* as 'n persoonlikheidseienskap van 'n leier of 'n sosiologiese fenomeen nie. Dit veroorsaak verwarring in Weber se konsep van charismatiese outoriteit.

4.7.2 Die belang van die charismatiese groep

Uit Weber se werk blyk dit dat charismatiese leierskap 'n verskynsel is wat na vore kom as 'n antwoord op die situasie van 'n sosiale krisis of verwarring. Volgens Holmberg ontwikkel Weber hierdie faset van sy verstaan van charismatiese leierskap nie verder nie (kyk Weber 1968a:1111-1121; 1976:654-661).

Die groep rondom 'n charismatiese leier bestaan uit persone wie se nood en behoeftes nie bevredig is deur die huidige gemeenskap en sosiale instellings nie. Die charismatiese leier bring hierdie behoefte onder woorde en definieer hulle situasie as onhoudbaar. Hy ontwikkel vir hierdie groep 'n nuwe stel waardes, 'n nuwe manier van lewe, 'n nuwe uitkyk op die wêreld, 'n nuwe sosiale of religieuse orde en 'n belofte om die behoefte van die groep te bevredig. Volgens hierdie beskrywing kan *charisma* dus beskou word as die historiese produk van interaksie tussen 'n leier met spesiale eienskappe en 'n situasie van nood. In hierdie geval is *charisma* dus 'n sosiologiese fenomeen.

4.7.3 Charismatiese leierskap en charismatiese outoriteit

Weber se konsep van *charisma* is, volgens Holmberg (1978:141-142), nie spesifiek genoeg in die sin dat dit duidelik genoeg onderskei tussen charismatiese outoriteit (kyk § 3.5) en charismatiese leierskap (kyk § 3.4.1) nie. Holmberg definieer charismatiese leierskap in sy suiwerste vorm as 'n verhouding tussen 'n leier en sy volgelinge wat gekenmerk word deur 'n hoë mate van emosionele en kognitiewe identifikasie van die navolgers met die leier en sy doel. Die emosionele houding, wat ook kenmerkend kan wees van ander tipes leierskap, word in die geval van charismatiese leierskap verhoog tot 'n baie hoë intensiteit. As voorbeeld kan gewys word op vertroue in die leier wat vervang word met 'n blindelinge navolging. In die oë van die navolgers kan die leier niks verkeerd doen nie. Wat hy sê of voorskryf word aanvaar as die absolute waarheid. Dit dien ook as rede waarom 'n charismatiese leier teenkanting kry met dieselfde intensiteit as waarmee die leier nagevolg word. "It is not unusual for a charismatic leader to be opposed as vehemently as he is supported; to his opponents he may appear a veritable devil, to his followers a demigod" (Holmberg 1978:142).

Holmberg identifiseer twee soorte charismatiese outoriteit. Eerstens redeneer hy dat wanneer charismatiese outoriteit ter sprake kom, die klem nie val op die feit dat daar 'n verandering plaasvind nie, maar eerder op die navolgers wat die resultaat is van die charismatiese uitbarsting wat deur die leier veroorsaak is. Hierdie groep volg nie die leier na op grond van 'n emosionele ervaring of denkbeeldige vrees wat bestaan nie. Hulle navolging

van die leier is eerder gesetel in die feit dat hulle glo dit is legitiem vir die leier om sy denke op sy navolginge af te dwing en dat dit onaanvaarbaar is vir hulle om ongehoorsaam aan hom te wees. In religieuse groepe het hierdie gedagte tot gevolg dat die leier homself sien as iemand wat meer is as 'n gewone mens.

Tweedens stel hy dat nie alle charismatiese outoriteit 'n revolusionêre en inspirerende tipe van leierskap tot gevolg het nie. Hier kan verwys word na 'n leier wat nie 'n nuwe visie of boodskap verkondig nie maar slegs die ou visie en boodskap met behulp van sy charismatiese leierskap in stand hou.

4.7.4 Charisma en die wêreld van idees, norme en vertroue

Volgens Holmberg (1978:143) is die vraag na die inhoud van 'n spesifieke *charisma* nie deel van Weber se verstaan van *charisma* nie. Weber verduidelik ook nie waarom 'n charismatiese leier se volgeling hom met groot ywer volg nie. Holmberg stel dat 'n charismatiese leier nie 'n sosiale fenomeen is wat pas in enige konteks nie. Sy *charisma* pas eerder in 'n sekere historiese konteks en dien 'n spesifieke doel ten einde relevant te wees binne hierdie konteks.

Weber (1968b:253-267) verduidelik tog dat daar 'n verhouding bestaan tussen *charisma* en die wêreld van idees en waardes wanneer hy na 'n charismatiese leier verwys as "profeet". Weber verstaan "profeet" as 'n individuele draer van *charisma*. Op grond van die "profeet" se missie dra hy 'n goddelike of religieuse lering oor.

Volgens Weber (1968b:253-254) is 'n "profeet" vanuit 'n sosiale perspektief die volgende:

We shall understand "prophet" to mean a purely individual bearer of charisma, who by virtue of his mission proclaims a religious doctrine or divine commandment. No radical distinction will be drawn between a "renewer of religion" who preaches an older revelation, actual or suspicious, and a "founder of religion" who claims to bring completely new deliverances. The two types merge into one another. In any case, the formation of a new religious community need not be the result of doctrinal preaching by prophets, since it may be produced by the activities of non-prophetic reformers.

(Weber 1968b:253)

For our purpose here, the personal call is the decisive element distinguishing the prophet from the priest. The latter lays claim to

authority by virtue of his service in the sacred tradition, while the prophet's claim is based on personal revelation and charisma.

(Weber 1968b:254)

Die "profeet" wat die boodskap bring is uiters belangrik as medium, en die boodskap self word gesien as buitengewoon omdat dit 'n mededeling van God is. By magte van sy "bonatuurlike" gawe kan die charismatiese leier die bestaande instellings en tradisies sistap. Die boodskap wat hy bring is 'n hernude kontak met God as die basis van sy religieuse tradisie. Jesus en die profete van die Ou Testament kan hier as voorbeelde genoem word.

Die inhoud van 'n charismatiese leier se boodskap moet volgens Holmberg spesifiek wees. Hierdie boodskap word bepaal deur die kultuur waarbinne dit gebring word. Dit gebeur in noue kontak met wat die groep glo die middelpunt (*the sacred*) is van die doel waarom hulle bestaan. Slegs wanneer 'n boodskap op hierdie manier deur 'n charismatiese leier oorgedra word sal dit 'n effek hê op sy navolgers. Weber beskryf hierdie effek op die navolgers as 'n revolusie van binne die groep, oftewel 'n sentrale ommekeer van die nagvolgers se gesindheid.

Holmberg (1978:144) voer aan dat die feit dat Weber nie die inhoud of geldigheid van *charisma* beskryf nie tot gevolg het dat hy die element van emosie en irrasionaliteit tot so 'n mate beklemtoon dat hy dit eintlik gelykstel aan ondeurdagte wegvlug van rede. Op grond van hierdie oortuiging definieer Holmberg (1978:145) *charisma* soos volg:

Charisma may be defined concisely as contact with "the sacred", which is clearly observable in the figure of a prophet. But the manifestation of contact with "the sacred" may occur, not only in individual persons, but also in roles, institutions, belief systems, families or strata of society.

(Holmberg 1978:145)

4.7.5 Die konstruktiewe impuls van *charisma*

In § 4.7.2 en § 4.7.3 is reeds verwys na die verhouding tussen 'n charismatiese leier en sy volgelinge as 'n sterk emosionele verhouding. Hierdie verhouding is volgens Holmberg (1978:146) irrasioneel omdat dit gebou is op die aanname

dat die leier in 'n buitengewoon intieme verhouding staan tot dit wat die sentrum vorm van die samelewing se simboliese universum (kyk voetnoot 40 by § 2.3). Die volgelinge van die charismatiese leier moet 'n idee van God hê alvorens hulle hulle leier kan erken as 'n spreekbuis van God. Op grond van hierdie idee of kennis van God kan volgelinge uitsprake van hulle leier erken as uitsprake van God. In so 'n geval assosieer hulle maklik met hierdie uitsprake.

Holmberg (1978:146) wys daarop dat Weber die revolusionêre eienskap van *charisma* beskryf maar nie die ander eienskappe daarvan nie. Die eienskappe van charisma wat Weber nalaat om te noem, beskryf Holmberg as: "... the collective effort to establish a charismatically legitimate society – or church, or party, etc. – which will possess a greater authenticity" (Holmberg 1978:146). Holmberg (1978:146) definieer 'n charismatiese beweging soos volg: "It is an attempt to build a society (church, party) anew, from the 'roots', in principle nothing less than the founding anew of a society." Die beste manier waarop 'n leier aan sy volgelinge kan toon dat hy toegerus is met *charisma* is volgens Weber nie dat hy wonderwerke moet kan doen nie, maar dat hy aan sy volgelinge die geleentheid sal gee om goed te lewe. Dit het ook tot gevolg dat 'n groep sal voortbestaan.

Eisenstadt (1968:xxi) maak die volgende opmerking oor Weber se konsep van *charisma* van die amp¹⁰³:

As is well known, these concepts, especially that of the charisma of the office, have been used by Weber to denote the process through which the charismatic characteristics are transferred from the unique personality or the unstructured group to orderly institutional reality.

(Eisenstadt 1968:xxi)

Met verwysing na Weber se konsep van charisma van die amp (*Amtcharisma*) voer Eisenstadt (1968:xxi) aan dat die kritieke aspek van 'n charismatiese

¹⁰³ Eisenstadt (1968:xxi) toon aan dat Weber saam met die konsep van „*charisma* van die amp“ ook na ander konsepte van *charisma* verwys. Hierdie konsepte is „*charisma* of office“ (*Amtcharisma*), of kinship (*Geltcharisma*) of heredity charisma (*Erbcharisma*), or of “contact *charisma*”. Hierdie konsepte, veral dié van „*charisma* van die amp“ word deur Weber gebruik om die proses te beskryf waardeur charismatiese eienskappe verander word van 'n ongestruktureerde groep na 'n ordelike institusionele werklikheid.

persoonlikheid of groep nie net is om buitengewone kwaliteite te hê nie, maar om die groep te herorganiseer en weer orde te kry in die simboliese en kognitiewe orde wat potensieel inherent deel is van die doelwitte van hierdie groep. Hy verwoord dit soos volg:

The very coining of these terms indicates that the test of any great charismatic leader lies not only in his ability to create a single event or great movement, but also in his ability to leave a continuous impact on an institutional structure – to transform any given institutional setting by infusing into it some of his charismatic vision, by investing the regular, orderly offices, or aspects of social organization, with some of his charismatic qualities and aura. Thus here the dichotomy between the charismatic and the orderly regular routine of social organization seems to be obliterated – to be revived again only in situations of extreme and intensive social disorganization and change.

(Eisenstadt 1968:xxi)

Wat betref die funksie van die struktuur van 'n charismatiese groep hou Weber vol dat charismatiese outoriteit nie 'n vormlose toestand impliseer nie, maar eerder 'n definitiewe sosiale struktuur met 'n “*staff*”, diens wat verrig word en materiële betekenis wat doeltreffend is vir die leier se missie.

Die ontstaan van 'n groep is nie 'n toevallige gevolg van 'n algemene belang in die charismatiese leier se boodskap en missie nie. Die leier en volgelinge sien die groep eerder as elitisties, 'n groep wat die werklikheid verander, of 'n bo-menslike groep wat prioriteit het bo alle menslike sosiale verpligtinge.

Sodra 'n charismatiese groep homself sien as 'n elite-groep het hy reeds begin om homself in 'n nuwe bron van charisma te verander. Die bewys hiervan is die aanhoudende bestaan van charismatiese groepe na die dood van oorspronklike leiers.

4.8 Die institusionalisering van *charisma* in die beweging rondom Jesus

Volgens Theissen (1999:6-7) bring 'n charismatiese leier 'n nuwe boodskap wat radikaal verskil van die “huidige” en as revolusionêr beskou kan word. Hierdie “nuwe” boodskap kan konflik in die gemeenskap tot gevolg hê weens die feit

dat dit radikaal en revolusionêr is. Daar bestaan verder volgens hom ook 'n verband tussen stigma en *charisma*.¹⁰⁴

The stigmatising of the charismatic by the world around can even increase his influence: if he survives rejection by social and moral contempt and negative sanctions, he puts the “system” which repudiates him in question all the way more tenaciously. This *connection between stigma and charisma* emerges from a pure form in primitive Christianity: in particular the crucified Jesus – who suffered one of the cruellest kinds of death, *mors turpissima crucis* – has here become the ruler of the world and the decisive authority. The Roman officials and soldiers who condemned Him and executed him between two criminals could not guess that 300 years later the Roman Empire would convert to him and would confess him the judge of dead and living.

(Theissen 1999:6-7; oorspronklike beklemtoning)

Verder wys Theissen (1999:7) ook op die verband tussen *charisma* en krisis:

Charismatics who have an innovative effect develop in times of upheaval, when many people are ready to forsake traditional convictions and adopt new orientations. Here I need make only two obvious points: crises are not just times of impoverishment but times of change. Even times of economic boom can shake traditional values and orientations. Furthermore crises are not just experienced by the lower strata. They embrace all social strata – and here oppositions between strata or classes are almost always an element in the crisis.

(Theissen 1999:7)

Dit het verder tot gevolg dat die groep wat hierdie “nuwe” boodskap aanhang weens die radikaliteit daarvan afgegrens word van ander groepe en heel dikwels uit die samelewing geskuif word as gevolg van die feit dat wat hulle glo en verkondig nie inpas in die norm wat neergelê is waarin die samelewing glo nie. Hierdie verskynsel was baie duidelik in die beweging rondom Jesus. Weber (1968:246-254,1121-1148) noem die ontwikkeling van 'n charismatiese groep na 'n geïnstitusioneerde liggaam of organisasie die *Varalltäglicung des Charisma*. Holmberg (1978:162-195) noem hierdie verskynsel die institusioneering van charismatiese outoriteit. Hy bestudeer hierdie verskynsel vanuit 'n sosiologiese perspektief en deel die proses van institusioneering in drie fases, naamlik die begin van die institusioneeringsproses, legitimasie en die derde fase kumulatiewe institusioneering. Hierdie drie fases kan kortliks soos volg beskryf word.

¹⁰⁴ Die verband tussen stigma en *charisma* is ook breedvoerig deur Wolfgang Lipp beskryf in verskeie publikasies.

- Die begin van die institutionaliseringsproses

Gewoontes veroorsaak herhaaldelike patrone in mense se gedrag. Hierdie gewoontes is die impetus vir die institutionalisering wat plaasvind binne 'n groep. Die instituut wat ontstaan word verteenwoordig deur verskillende rolspelers binne die instituut. Institutionalisering beperk mense se vryheid omdat daar kontrole uitgeoefen word binne die instituut en mense binne bepaalde strukture handel. Dit is vir hulle wat deel uitmaak van die instituut moeilik om teen die sisteem in te gaan. Hulle moet die reëls volg wat geld binne hierdie instituut.

'n Instituut beperk dus mense se vryheid maar verskaf terselfdertyd 'n struktuur waarbinne geleef kan word en waarbinne hulle wat deel van die instituut is geborge voel. Persone wat bydra tot die struktuur of instituut word na verwys in 'n anonieme "hulle". Hoe meer anoniem die persone word wat die struktuur/instituut beheer hoe moeiliker word dit om die struktuur/instituut te bevraagteken. Die rede is omdat niemand daarvoor verantwoordelik is nie omdat die "hulle" wat in beheer is toenemend anoniem word.

- Legitimasie

Wanneer dit wat as fundamenteel beskou word in 'n groep en die waardestelsel wat binne die geïnstitutionaliseerde groep funksioneer gebruik word om sisteme te verduidelik, waarde daaraan toe te ken of dit geldig te verklaar, vind legitimasië plaas. Dit wat reeds deel is van die groep, byvoorbeeld die visie, kan dus gebruik word om 'n ander visie of optrede van die groep te regverdig (te legitimeer). Hierdie legitimasië is dus gegrond in dit waarvoor die groep staan en die visie of doel wat hulle nastreef. Hierdie verstaan van sake word aan nuwe lede van die groep verduidelik en so word hulle in die groep gesosialiseer. Omdat die nuwe lede hulle vereenselwig met die visie van die groep aanvaar hulle die wyse waarop legitimasië plaasvind in die res van die groep. Volgens Holmberg (1978:171) vind hierdie legitimasië op vier wyses plaas, te wete 1) deur woordeskat; 2) deur eenvoudige wysheid wat gevind word in morele slagspreuke, uitdrukkings en liedjies; 3) deur teorieë wat die institutionalisering van dit waarvoor die groep staan geldig maak; en 4) deur tradisies wat die groep verenig. Hierdie vier sake beskryf Holmberg (1978:171) as 'n groep se *symbolic universe* (kyk weer voetnoot 40).

- Kumulatiewe institutionalisering

In hierdie fase groei en verander die instituut. Dit word meer en meer kompleks. Indien die instituut nie groei en verander nie vervlak dit en sal stadig maar seker verdwyn.

’n Goeie voorbeeld van hierdie kumulatiewe effek kan gesien word in wat Holmberg (1978:173) beskryf as *the institutionalisation of the institutionalisation process of double institutionalisation*. Wanneer hierdie proses van toepassing gemaak word op die kerk as instituut verwys dit na interpretasies van Skrifgedeeltes wat later neerslag vind in dogmas, ampsbeskouings en amptelike prosedures wat in die kerk neergelê word. Hierdie dien dus as die eerste fase van die proses van institutionalisering. Die tweede fase van die proses van institutionalisering, die *institutionalisation of the institutionalisation process*, vind plaas wanneer hierdie dogmas, ampsbeskouing en amptelike prosedure deel word van sosiale interaksie tussen mense. Die derde fase van die proses is die manifestasie van die eerste fase. Die dogmas (eerste fase van die institutionaliseringsproses) vind neerslag in die prediking (tweede fase van die institutionaliseringsproses).

Holmberg (1978:173) is van mening dat kerklike gesag ’n voorbeeld is van dubbele institutionalisering. Hy verwoord dit soos volg:

Law is not the only case of double institutionalization. Other examples are provided by the political and sacral institutions (in the limited sense of this term), for instance the authority of church leaders in doctrinal, cultic and disciplinary matters, or even the existence of specific rules for how to treat those who deviate from a given norm of belief or conduct.

(Holmberg 1978:173)

4.9 ’n Voorlopige definisie van institutionalisering en de-institutional- lisering van *charisma*

Op grond van bogenoemde kan institutionalisering en de-institutionalising voorlopig soos volg gedefinieer word: Institutionalisering vind plaas binne ’n spesifieke sosiale konteks wanneer ’n bepaalde vorm van gedrag, gegrond op *charisma*, die impuls veroorsaak waarvolgens ’n groep homself afgrens van die res van die samelewing, aan homself identiteit gee en homself inrig in ’n struktuur om op so ’n wyse ’n sekere situasie in sy konkrete omstandighede aan te spreek op grond van ’n nuwe en radikale visie en boodskap.

Wanneer die situasie en eis van die samelewing verander, word die struktuur wat aanvanklik geskep is gewysig om aan te pas by die nuwe omstandighede, deurdat die visie herformuleer word. Die nuwe visie het tot gevolg dat *charisma* gede-institusioneel word en na aanleiding van nuwe omstandighede en visie weer geïnstitusioneel word.

4.10 Samevattend

Samevattend kan die volgende stellings oor die groepsdinamiek in die beweging rondom Jesus gemaak word:

Om die vraag te beantwoord of Jesus 'n charismatiese leier was of nie is dit nodig om die boodskap wat Jesus verkondig het in gedagte te hou. Die Jode se verstaan van God en Jesus se boodskap oor hoe God verstaan moet word is hier van uiterste belang. Wanneer Jesus se verstaan van God en die van die Jode met mekaar vergelyk word is dit duidelik dat Jesus 'n radikale nuwe boodskap gebring het. Hier kan verwys word na die woorde wat dikwels deur Jesus gebruik is: "Julle het gehoor dat daar gesê is...maar Ek sê vir julle...". Die verband tussen die simboliese en sosiale universum van die Jode en van Jesus is hier ook van belang. Op grond van die feit dat Jesus 'n nuwe radikale boodskap gebring het en dat sy boodskap uiterste reaksies uitgelok het na beide kante van die spektrum kan verder afgelei word dat Jesus heel waarskynlik 'n charismatiese leier was.

Die toets vir 'n charismatiese leier lê myns insiens daarin of 'n groep of beweging nog voortbestaan na die dood van sy leier, oftewel na die *adjourning* fase. Dit was wel die geval met die beweging rondom Jesus. Hieruit word dit volgens my ook duidelik dat *charisma* 'n persoonlikheidseienskap is. Dit kan egter nie funksioneer wanneer 'n persoon/leier nie in relasie tot 'n groep staan nie. Na die *adjourning* fase van die beweging rondom Jesus het hierdie *charisma* as sosiologiese fenomeen steeds bly voortbestaan en is dit aangevuur deur Jesus se opstanding uit die dood. Daarom kon dit deur nuwe leiers gedryf word as 'n nuwe visie en boodskap wat in stand gehou word.

Omdat die beweging rondom Jesus voortbestaan het na sy dood kan die oortuiging ook gestel word dat daar 'n saaklike kontinuïteit bestaan tussen die

beweging rondom Jesus en die kerk vandag, oftewel Jesus se oproep tot dissipelskap en die ampsbegrip van die kerk vandag.

In die beweging rondom Jesus was *charisma* nie geïnstusionaliseer nie. Gemeet aan die voorlopige definisie van institusionalisering (kyk § 4.4) het die beweging rondom Jesus hom nie afgesonder van die res van die samelewing nie. Inteendeel: daar was steeds 'n openheid na alle mense (Dunn 1977:161-163; Van Eck 1995:377-385).

Verder het daar geen struktuur bestaan waarvolgens reëls toegepas is nie. Daar het nie 'n stel uitgewerkte reëls bestaan waarvolgens konflik hanteer is nie. Konflik is hanteer soos nodig met kriterium dit wat Jesus geleer het God verwag hoe daar binne sy nuwe huisgesin (*fictive kin group*) opgetree moet word (kyk § 4.4).

Die anonimiteit wat deel is van geïnstusionaliseerde bewegings het nie deel uitgemaak van die beweging rondom Jesus nie. Dit was altyd duidelik wat die bron van Jesus se prediking was, te wete sy verstaan van God en sy oortuiging dat sy Vader teenwoordig was by alle mense. Dit was duidelik wat God gevra het. Jesus se uitspraak “Julle het gehoor... maar Ek sê vir julle...” het enige anonimiteit weggeneem. Hierdie is een van die redes hoekom daar nie institusionalisering plaasgevind het in die beweging rondom Jesus nie. Daar was nooit 'n “hulle” teenwoordig wat as legitimiteit vir die bestaan van die groep gedien het nie. Jesus het dit altyd duidelik gemaak dat wat Hy leer van God af kom.

In Malina se teorie oor die vorm van kleingroepe word daar gewedwyer vir bepaalde posisies in die groep. Dit was ook die geval in die beweging rondom Jesus. Alhoewel daar nie institusionalisering plaasgevind het in hierdie groep nie het persone steeds gewedwyer vir sekere posisies. Wanneer institusionalisering reeds in 'n groep plaasgevind het word daar steeds gewedwyer terwyl die verskillende posisies reeds geskep is, wat nie die geval is in 'n groep waar institusionalisering nog nie plaasgevind het nie. Die wedwyering om posisies te vul in geïnstusionaliseerde groepe is meer ordelik as in groepe waar institusionalisering nog nie plaasgevind het nie. In geïnstusionaliseerde groepe is daar 'n sekere orde en riglyne waarvolgens hierdie posisies gevul word. Die struktuur help en beskerm dus die persone wat vir hierdie posisies wedwyer.

Wat die dinamiek van die beweging rondom Jesus (nie-geïnstusionaliseerde groep) vir die kerk (geïnstusionaliseerde groep) duidelik wil maak is dat lede van die groep dit gegun moet word om sekere posisies in te neem wanneer hierdie persone hulle bereid verklaar om diensbaar te wees. In hierdie geval moet mense se bereidwilligheid en goeie bedoelings aanvaar word omdat daar nie 'n maatstaf bestaan om hierdie bedoelings te meet nie.

Jesus het ook 'n ruimte gebied waar mense veilig kan voel alhoewel die beweging rondom Jesus nie 'n instituut was nie. Mense se *bona fides* en gehoorsaamheid aan God was genoeg om deel van hierdie groep te wees en daar veiligheid en geborgenheid te beleef. Die kerk as instituut het die plek geword waar hierdie geborgenheid vandag ervaar behoort te word. Die kerk as instituut moet daarom daarteen waak om iets anders in die plek van God se genade te stel wat hierdie geborgenheid kan verskaf. Dieselfde is ook van toepassing op die amp in die kerk. Wanneer die amp bloot 'n (mags)posisie word wat beklee word gaan die werklike betekenis van diensbaarheid in gehoorsame navolging van God verlore. Die werklike betekenis van ampswerk moenie deur strukture en sisteme versmoor word nie. Die beweging rondom Jesus was immers 'n charismatiese groep met 'n charismatiese leier.

Die instusionalisering van die kerk is die gevolg van die skep van gesagstrukture in die vroeë kerk. Hierdie gesagstrukture het nie bestaan in die beweging rondom Jesus nie. Die twaalf dissipels het nie gesagsposisies beklee nie. Dissipelskap was wat van hulle verwag is. Slegs Jesus het as charismatiese leier 'n bepaalde gesagsposisie gehad. Hierdie gesag was nie gesien in die lig van dieselfde gesag en mag wat maghebbers van die wêreld het nie. Dit kan eerder gesien word as 'n gesag wat van God kom, of dat Jesus gehandel het volgens die gesag van God. Hierdie gesag van Jesus is deur die strukture van die vroeë kerk geïnstusionaliseer en is deur die gesag van die Bybel gelegitimeer (kyk § 4.5). Jesus wat in die samelewing van sy tyd gesien is as die charismatiese Messias is deur die kerk getransformeer tot Jesus wat Koning is. Hier het dus 'n proses van dubbele instusionalisering plaasgevind soos wat vroeër ook beskryf is.

Volgens Dreyer (2002:627) moet daarteen gewaak word dat die oop einde en voortdurende verandering van omstandighede nie lei tot 'n geslote sisteem waar die evangelie verander in 'n reël wat deur kerkleiers gebruik word nie.

Wanneer dit gebeur verdwyn die wese van die evangelie dikwels iewers tussen al die magstrukture. De-institusionalisering is 'n postmoderne proses waardeur ook die kerk en gemeenskap vandag hulleself aanhoudend moet herstruktureer om aan te pas by 'n veranderende wêreld. Die uitdaging vir die kerk lê daarin om haarself voortdurend aan te pas en steeds haar identiteit te behou as kerk van Christus. Hierdie aanpassing mag niks verander aan die saaklike kontinuïteit tussen Jesus en die boodskap wat die kerk bring nie. Die kerk moet haar voortdurend, in die pogings om in pas te wees met die wêreld, meet aan Christus se oproep tot dissipelskap.